

Valoarea pastorală și duhovnicească a Sfintei Euharistii – Temelie a Bisericii, a unității ei și a mântuirii omului în Iisus Hristos

Drd. Stelian GOMBOȘ

Teologia noastră ortodoxă care este moștenitoarea bogatei tradiții patristice urmărește, pe parcursul întregii sale învățături, înaintarea spirituală a creștinului pe drumul desăvârșirii în Hristos, prin curățirea de patimi și prin dobândirea și cultivarea virtuților cu scopul atingerii comuniunii desăvârșite cu Domnul nostru Iisus Hristos. Cunoaștem faptul că credinciosul nu își poate dobândi mântuirea fără contribuția și osteneala proprie, fără solicitarea și antrenarea întregii sale ființe în vederea desăvârșirii. Încadrarea și integrarea voinței pe calea înaintării spre Dumnezeu are mare nevoie de ajutorul și de contribuția harului divin. Prin harul și cu ajutorul Sfințelor Taine efortul spre virtute al credinciosului depășește limitele naturarului, ale firescului și este obiectivizat, iar prin viața ascetică credinciosul este din ce în ce mai conștient de realitatea vieții sacramentale¹. Pentru ca această colaborare a omului cu harul divin să fie un lucru cu un sens și cu un scop precis, ea trebuie să-și găsească încununarea în această viață, în unirea tainică și deplină cu Dumnezeu în Sfânta Euharistie. „Înaintarea noastră în virtute spre unirea cu Hristos nu este însă lipsită de eșecuri, de nenumărate căderi, de ispite și de piedici care sunt determinate de condiția noastră de oameni supuși păcatului (*I In* 1, 8-9), fapt care presupune dezlegarea de păcat, iertarea și deci restaurarea în curăție, în vederea reluării efortului întrerupt de păcat și în vederea împărtășirii cu Trupul și Sângele Domnului”².

Accentuând consecințele căderii în păcat a omului și văzând în mântuire un dar exclusiv al lui Dumnezeu făcut persoanei umane, protestantismul de diverse nuanțe a respins capacitatea de realizare a căinței din partea omului, precum și po-

---

¹ Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București (1998), p. 95.

² Pr. Vasile Citirigă, „Taina Sfintei Spovedanii și Taina Sfintei Euharistii în lucrarea mântuirii omului”, în rev. *MA*, Anul XXXI, nr. 4, Iulie-Agust (1986), p. 20.

Drd. Stelian Gomboș

sibilitatea reînnoirii și ștergerii păcatelor sale personale prin Harul Duhului Sfânt. „El nu vede necesitatea și posibilitatea unei recâștigări a forței de actualizare a comuniunii omului cu Hristos pentru unirea deplină cu El în Euharistie”³. Dar ștergerea păcatelor personale nu se poate obține doar crezând în cuvântul promisiunii făcute de către Hristos, aceasta este mult mai mult decât un act declamatoriu. Iertarea presupune o Taină specială în acest sens, care să cuprindă mărturisirea păcatelor, un efort de căință și voința de a descoperi și de a recunoaște păcatul, renunțarea la rău și hotărârea spre îndeplinirea și cultivarea doar a binelui. Iar acestui act de voință îi răspunde în Sfânta Taină a Spovedaniei sau a Pocăinței lucrarea harului lui Dumnezeu, iar, prin rugăciunea preotului, Dumnezeu restabilește, prin iertarea harică, pe credinciosul-penitent în comuniunea cu Sine și cu Biserica. Astfel, Taina Spovedaniei sau a Mărturisirii redeschide credinciosului calea spre împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, cale care a fost închisă de păcat, dar, de asemenea, prilejuiește contribuția proprie a credinciosului în scopul dobândirii mântuirii, a comuniunii celei veșnice cu Hristos Domnul, contribuție care, deci, este pecetluită în Taina Sfintei Euharistii. Cele două Taine, a Sfintei Spovedanii și a Sfintei Împărtășanii, sunt, astfel, legate între ele în procesul acesta al mântuirii și desăvârșirii creștinului, existând, în acest fel, o relație indisolubilă între ele.

Făcând aici o paranteză, vom susține (invocând câteva referințe din concepția marelui teolog Alexander Schmemmann, în lucrarea sa: „Euharistia”) că este bine știut și de necontestat faptul că în Biserica primară comuniunea tuturor credincioșilor la fiecare dumnezeiască Liturghie era o regulă. Totuși, ceea ce trebuie subliniat este faptul că această comuniune obștească periodică era înțeleasă și trăită nu doar ca un act de evlavie personală, ci, mai presus de toate, ca un act ce izvorăște din apartenența la Biserică sau mai precis ca împlinire și actualizare a acestei apartenențe. Sfânta Euharistie era în egală măsură definită și trăită ca Taină a Bisericii, Taină a comunității, Taină a unității. „S-a amestecat cu noi”, scrie Sfântul Ioan Gură de Aur, „și ne-a împărtășit de trupul Său, astfel încât noi să putem fi deplinătate și un trup unit cu Capul”. De fapt, Biserica primară nu cunoștea niciun alt semn ori criteriu pentru participarea mântuitoare a obștei la Taină: „era o regulă faptul ca cel ce nu primise Sfânta Împărtășanie timp de câteva săptămâni să se excomunică și să se anatematizeze singur față de Trupul Bisericii”. Împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Iisus Hristos era împlinirea limpede a Botezului și a Mirungerii, și nu existau alte condiții pentru primirea Împărtășaniei. Toate celelalte Taine erau de asemenea „pecetluite” cu împărtășirea din Sfintele Daruri. Și așa de evidentă era această legătură dintre apartenența la Biserică și Împărtășa-

³ Pr. Prof. Dumitru Radu, „Sfintele Taine în viața Bisericii”, în *ST* XXXIII (1981), nr. 3-4, p. 191.

nie, încât într-un text liturgic timpuriu găsim alungarea înaintea sfințirii a acelora „care nu se pot împărtăși cu aceste Taine dumnezeiești”. Este limpede că oricât de tainică și de complicată a devenit mai târziu această înțelegere și trăire inițială a Împărtășaniei ea nu a fost niciodată înlăturată, rămânând pentru totdeauna norma esențială a Bisericii.

1. Legătura dintre Euharistie și unitatea Bisericii

Identificarea adunării euharistice cu însăși Biserica lui Dumnezeu în întrebarea termenului *biserică* nu ar avea niciun sens dacă nu ar fi existat, în paralel, o legătură profundă între dumnezeiasca Euharistie și conștiința Bisericii primare privind unitatea. „Această legătură, care se extinde dincolo de terminologia folosită pentru Biserică în teologia timpurie privind Biserica primilor creștini, este extraordinar exprimată de «teologul unității prin excelență» – Sf. Ap. Pavel. Adresându-se corintenilor, Apostolul scrie: «Judecați voi ce vă spun. Paharul binecuvântării, pe care-l binecuvântăm, nu este, oare, împărtășirea (koinonia) cu sângele lui Hristos? Că o pâine, un trup suntem cei mulți; căci toți ne împărtășim dintr-o pâine» (1 Co 10, 15-17). În acest verset foarte semnificativ, ideea dominantă este aceea că «cei mulți» formează «un trup» identificat cu pâinea Euharistiei. De vreme ce această idee avea să aibă o influență decisivă asupra întregii formări a unității Bisericii, este necesar să o privim mai detaliat, acum, când analizăm premisele acestei unități”⁴.

Această unitate a celor mulți în „Fiul Omului” este, în primul rând, legată în mod evident de dumnezeiasca Euharistie în Evanghelia după Ioan. În capitolul 6 din această Sfântă Evanghelie, ce se referă clar și limpede la Euharistie, figura dominantă este cea a „Fiului Omului”. „El Cel care dă «mâncarea ce rămâne spre viața veșnică». Spre deosebire de mana pe care Dumnezeu a dat-o lui Israel prin Moise, această mâncare este «pâinea cea adevărată» este «cea care se coboară din cer» și nu este alta decât «Fiul omului». Deci este evident că, în Evanghelia a patra, Domnul apare în relația Sa cu Euharistia ca «Fiu al Omului». În consecință, comuniunea în Euharistie este descrisă aici ca a mânca nu doar trupul Domnului, ci trupul «Fiului Omului»: «De nu veți mânca trupul *Fiului Omului* și nu veți bea sângele Său, nu veți avea viață în voi» (In 6, 53). În această calitate de «Fiu al Omului», Iisus Hristos nu apare în Evanghelia a patra doar ca fiind identificat cu pâinea Euharistiei – «Eu sunt pâinea vieții» – ci și ca realitatea care, prin excelență, îi include pe «cei mulți»: «Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru El». Această rămânere în «Fiul Omului», prin par-

⁴ Ioannis Zizioulas – Mitropolit al Pergamului, *Euharistie, Episcop, Biserică*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 58.

Drd. Stelian Gomboș

ticiparea la Euharistie, este subliniată în capitolele 13-17 ale aceleiași Evanghelii, care se mișcă în cadrul premiselor euharistice ale acestui text, cât și la calitatea Domnului de a înălța noul Israel și de a-l include în El Însuși”⁵.

Pentru toate aceste motive, caracterul euharistic al celei de-a patra evanghelii, din ce în ce mai recunoscut, face din aceasta o sursă istorică de primă importanță pentru studierea premiselor pe care se întemeiază formarea unității Bisericii în dumnezeiasca Euharistie. Venind ca o completare indispensabilă a acelor izvoare care ne dau informații despre mentalitatea bisericilor pauline, demonstrează că, în ciuda faptului că este exprimată în moduri diferite de cele întâlnite în epistolele pauline, conștiința a fost aceeași de-a lungul Bisericii primare: prin dumnezeiasca Euharistie, „cei mulți” – noul, adevăratul Israel, cei ce formează Biserica – devin o unitate, până la identificarea cu Domnul nostru Iisus Hristos.

Toate acestea demonstrează cât de neînțeleasă devine întreaga eclesiologie a creștinismului primar fără referință la dumnezeiasca Euharistie, mai ales în tot ceea ce are legătură cu noțiunea de unitate a Bisericii. Principalele imagini folosite în Noul Testament pentru a descrie Biserica sunt bazate pe relația „celor mulți” cu „Unul”, exact așa cum este cerut de experiența euharistică a Bisericii. Acest lucru este în special adevărat în privința descrierilor Bisericii ca „trup al lui Iisus Hristos”, „casă” ori „locuință” și „mireasă a lui Hristos”.

Caracterizarea Bisericii ca „trup al lui Hristos”, care a provocat numeroase discuții printre învățații moderni, nu poate fi înțeleasă separat de experiența euharistică a Bisericii, care a fost probabil izvorul întrebuirii acestui termen. Nici paralelele la acest termen aflate în izvoarele rabinice, nici gnosticismul, nici alte idei din mediul elenistic nu ar fi putut împrumuta acest termen Bisericii primare, având în vedere că întreg conținutul său din Noul Testament este cu totul special, caracterizat de accentul pus nu pe idea de „trup”, ci pe genitivul însoțitor „al lui Iisus Hristos”. Aceasta își dobândește înțelesul deplin numai în cadrul contextului tradiției iudeo-creștine cu care, după cum am văzut, dumnezeiasca Euharistie a avut legături de la început.

În cadrul aceleiași tradiții, și celelalte imagini eclesiologice își dobândesc deplin înțelesul. Astfel, caracterizarea Bisericii ca „locuință” sau „casă” nu implică ceva neînsușit, ci un organism trăind și crescând spre „starea bărbatului desăvârșit”, „la măsura vârstei deplinătății lui Hristos”. Acest fapt are legătură cu dumnezeiasca Euharistie. În spiritul unității „celor mulți” în „Unul” avem și o percepere clară a descrierii Bisericii ca „mireasă a lui Iisus Hristos”, datorită căreia credincioșii sunt înțeleși ca „mădulari ale lui Iisus Hristos”, într-un mod similar unirii dintre bărbat și femeie „într-un singur trup”. Aceste imagini eclesiologice,

---

⁵ *Ibidem*, p. 63-64.

desigur, necesită un studiu special, ceea ce nu este obiectul scopului și naturii lucrării de față. Dar faptul relevant al legăturii apropiate dintre dumnezeiasca Euharistie și conștiința unității Bisericii primare este următorul: toate aceste imagini devin ne semnificative în afara unității ontologice a „celor mulți” în Iisus Hristos. Având rădăcini adânci, după cum am văzut, în întemeierea în istorie a creștinismului, această unitate și-a aflat expresia desăvârșită prin dumnezeiasca Euharistie. Biserica primară era pe deplin conștientă de acest lucru atunci când declara, prin intermediul primului teolog al unității sale, „noi, un trup suntem cei mulți, căci toți ne împărtășim dintr-o pâine”.

Ar trebui să ne întrebăm, deci, nu ceea ce presupune această regulă, ci ce anume s-a întâmplat cu ea. De ce s-a uitat atât de mult, încât o simplă pomenire a Împărtășaniei mai dese (nu mai vorbim de aceea cu regularitate) pare multora (și în special clerului) o noutate fără precedent, zguduind și chiar distrugând, în concepția lor, temelia Bisericii? Cum a fost posibil ca secole, de cele mai multe ori, Sfintele Liturghii să fie fără credincioși care primeau împărtășania? De ce acest lucru incredibil nu provoacă uimire, nu provoacă fiori, în timp ce dorința de împărtășire mai deasă provoacă teamă, opoziție, rezistență? Cum a putut să apară această ciudată doctrină de primire a împărtășaniei o singură dată pe an? Cum a putut fi considerată „normă” orice îndepărtare de la ceea ce-ar putea fi nu mai mult decât o excepție? Cu alte cuvinte, cum a devenit înțelegerea Bisericii atât de profund individualistă, atât de detașată de învățătura Bisericii ca Trup al lui Iisus Hristos, atât de adânc contradictorie cu rugăciunea euharistică însăși: „iar pe noi pe toți, care ne împărtășim dintr-o pâine și dintr-un potir, să ne unești unul cu altul prin împărtășania Aceluiași Sfânt Duh...?”

Răspunsul obișnuit dat acestor întrebări este: dacă practica primară a trebuit să fie întreruptă – spun adversarii împărtășirii frecvente și regulate – dacă o distincție radicală a trebuit să fie introdusă între clerici (a căror primire a Sfintei Împărtășanii constituie în mod evident parte a slujirii lor) și laicat (care astăzi poate primi Sfânta Împărtășanie numai în anumite condiții – necunoscute Bisericii primare), dacă, în general, Sfânta Împărtășanie pentru laici a devenit mai degrabă excepție decât regulă, atunci aceasta se întâmplă din cauza unei temeri bune și sfinte – aceea a profanării Sfintei Taine. Profanarea s-ar realiza prin împărtășirea nevrednică cu aceasta, primejduind astfel propria mântuire; în cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „Cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind trupul Domnului” (*1 Co* 11, 29). Acestui răspuns trebuie, la rândul său, să i se dea o replică pentru că, de fapt, acesta ridică mai multe probleme decât cele pe care le rezolvă. Mai întâi, chiar dacă a fost adevărat că, de facto, excomunicarea laicilor și-a avut originea în această mântuitoare temere și în acest sentiment de nevrednicie, ea nu mai este valabilă astăzi. Pentru că, dacă ar fi așa, cei care nu

Drd. Stelian Gomboș

primesc Sfânta Împărtășanie ar putea, în cele din urmă, să se întristeze în timp ce urmăresc Sfânta Liturghie, ar putea să le pară rău pentru păcătoșenia și nevrednicia care-i separă de Sfintele Daruri, ar putea, pe scurt, să se simtă „excomunicați”. Dar, în realitate, niciuna dintre acestea nu este adevărată. Generații peste generații de creștini ortodocși au participat la Sfânta Liturghie cu o conștiință perfect limpede, fiind total convinși că nu este nevoie de nimic mai mult din partea lor, că, pur și simplu, Sfânta Euharistie nu este pentru ei. Apoi, în acele ocazii foarte rare și excepționale când sunt împărtășiți, ei primesc Sfânta Euharistie ca pe o „obligație ce trebuie împlinită”, prin care, pentru un an întreg, ei se consideră din nou „în bună rânduială”. Dar de unde, într-o astfel de atitudine care, din păcate, a devenit o regulă în Biserică, se poate găsi – fie doar și într-o mică măsură – smerenia și pocăința, cuvioșenia și frica lui Dumnezeu?

De fapt, atunci când această atitudine și-a făcut apariția prima dată în Biserică – aceasta s-a întâmplat imediat după convertirea la creștinism a Imperiului Roman și a rezultat din creștinarea ulterioară a populației sale și din scăderea corespunzătoare a vieții religioase și morale printre creștini – Sfinții Părinți au văzut în aceasta nu un rezultat al smereniei și al fricii lui Dumnezeu, ci al neglijenței și al delăsării duhovnicești. Și, îndată ce se „denunțau” ca păcătoși, amânarea Botezului din motive de „nepregătire” și „nevrednicie” apărea ca o lipsă de grijă față de Taine. Este pur și simplu cu neputință să găsești un text patristic pe care să se sprijine ideea ca acela care nu se poate împărtăși cu vrednicie este mai bine să se abțină de la aceasta. Sfântul Ioan Casian scrie: „Nu trebuie să nu primim Sfânta Împărtășanie, fiindcă ne știm păcătoși, ci cu totul mai mult să ne grăbim dornici către ea, pentru vindecarea sufletului și pentru curăția cea duhovnicească, cu acea umilire a minții și cu atâta credință, încât judecându-ne nevrednici... să căutăm și mai multe leacuri pentru rănilor noastre. N-am fi, de altfel, vrednici să primim nici împărtășania anuală, dacă ne-am lua după unii care în așa chip măsoară vrednicia, sfințenia și meritul tainelor cerești încât socotesc că împărtășania nu trebuie luată decât de cei sfinți și nepătați și nu mai degrabă pentru că această participare să ne facă sfinți și curați. Aceștia, fără îndoială, cad într-o mai mare trufie decât cea de care li se pare că se feresc, fiindcă cel puțin însă este mai drept ca de vreme ce în această umilință a inimii în care credem și mărturisim că niciodată nu putem să ne atingem pe merit de acele Sfinte Taine, s-o primim ca pe un medicament al tristeții noastre în fiecare duminică, decât ca, stăpâniți de deșartă trufie și stăruință a inimii, să credem că numai o dată pe an suntem vrednici de a lua parte la Sfintele Taine... Stăpâniți de deșartă trufie!” Sfântul Ioan Casian accentuează aici abilitatea ciudată a unora de a găsi un „alibi” pentru toate greșelile duhovnicești, de a se îmbrăca pe sine într-o pseudosmerenie, care constituie cea mai subtilă și cea mai periculoasă formă a trufiei. Aceasta, conform părerii unanime a Sfinților Părinți,

după ce apare ca neglijență devine curând justificată prin argumente pseudo-duhovnicești și a fost acceptată, încetul cu încetul, ca regulă.

Aici a apărut, de exemplu, ideea – absolut necunoscută și îndepărtată de tradiția primară – că, privitor la Sfânta Împărtășanie, există diferențe duhovnicești și chiar mistice între cler și laici, încât primii nu doar că pot, dar trebuie să primească des Sfânta Împărtășanie, în vreme ce laicilor nu le este permis. Încă o dată aici îl putem cita pe Sfântul Ioan Hrisostom care a apărut, mai mult decât orice altceva, sfințenia Sfințelor Taine și a insistat asupra pregătirii cu vrednicie pentru Sfânta Împărtășanie. Astfel, marele păstor („Păstorul lui Herma”) scria: „Sunt împrejurări când preotul nu se deosebește de cel supus, adică de cel mai jos decât dânsul, de pildă când trebuie a se învrednici de tainele cele înfricoșate, fiindcă cu toții ne învrednicim de aceleași taine, iar nu ca în Legea Veche, când pe unele le mănâncă preotul, iar pe altele cel ce nu era preot, așa că poporului nu-i era slobod de a se împărtăși din cele ce se împărtășea preotul. Acestea însă nu mai sunt acum, ci tuturor le stă în față un trup și un pahar...” O mie de ani mai târziu, Nicolae Cabasila, vorbind despre Sfânta Împărtășanie în lucrarea sa „Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii”, nu face nicio distincție între cler și laicat, referitor la Sfânta Împărtășanie. El scrie: „...dacă însă cineva are puțină de a se apropia de Sfânta Masă, dar nu se apropie, nu va dobândi nicidecum sfințirea Sfințelor Daruri; și aceasta nu pentru că nu s-a apropiat, ci pentru că i-a stat în puțință... Și cum putem să credem că iubește Sfintele Taine cel care, având posibilitatea să le primească, nu se ostenește să le primească?” Și totuși, în pofida acestor atât de limpezi mărturii, această idee ciudată, și chiar eretică, a rămas și rămâne în continuare o parte, dacă nu a învățăturii, cel puțin a evlaviei liturgice în Biserica noastră.

Adevărata biruință a acestei atitudini asupra Sfintei Împărtășanii a venit atunci când, după sfârșitul perioadei patristice și după căderea spațiului bizantin, teologia ortodoxă a intrat în lunga perioadă a „captivității apusene”, a influenței radicale a Apusului. Sub această influență a scolasticii apusene și a teologiei legaliste referitoare la Sfintele Taine, acestea din urmă au continuat în chip vădit să rămână în Biserică, dar au încetat să mai fie privite și trăite ca împlinire sau, în cuvintele Părintelui George Florovsky, „să constituie Biserica”. Pe de o parte, Sfânta Împărtășanie a fost identificată ca mijloc al evlaviei individuale, personale, și al sfințirii, excluzând aproape total înțelesul său „eclesiologic”, iar pe de altă parte, apartenența la Biserică a încetat să mai fie înrădăcinată și măsurată prin participarea la Taina Unității Bisericii în credință, dragoste și viață.

S-a întâmplat apoi că laicul a fost nu doar „îngăduit”, dar chiar silit să se confrunte cu împărtășania într-o perspectivă total subiectivă – aceea a nevoilor sale, a duhovniciei sale, a pregătirii sau nepregătirii sale, a posibilităților sale etc. El însuși a devenit criteriul și judecătorul duhovniciei sale și a celorlalți. Și a devenit

Drd. Stelian Gomboș

astfel în contextul unei teologii și al unei pietăți care, în ciuda mărturiei clare a Tradiției Ortodoxe autentice – a girat acest statut de ne-împărtașiți al laicilor, l-au transformat într-o normă, aproape într-o „marcă comercială” a Ortodoxiei.

Este într-adevăr un miracol faptul că influența combinată a acestei teologii sacramentale venită din Apus și a acestei pietăți extraecleziale, individualistă și subiectivă, nu a reușit eradicarea completă a setei și a foamei pentru Sfânta Împărtașanie, pentru o participare adevărată și nu una formală în viața Bisericii. În toate vremurile, dar cu precădere în era noastră tulburată și confuză, fiecare renaștere ortodoxă și-a avut izvorul în „redescoperirea” Sfintelor Taine și a vieții sacramentale și, mai presus de toate, în renașterea euharistică. Așa s-a întâmplat în Rusia când persecuțiile au îndepărtat atitudinile moderate, formale și nominale – denunțate cu pasiune de părintele Ioan de Kronstadt. Astfel s-a întâmplat și cu Europa și Orientul Mijlociu, cu apariția mișcărilor ortodoxe de tineret, cu înțelegerea lor înnoitoare și profundă asupra Bisericii. Iar dacă astăzi această renaștere euharistică și sacramentală bate la ușile Bisericii noastre, ar trebui să ne încurajeze, ca semn că această criză fundamentală a „secularizării” se apropie de sfârșit.

De aici exigența și responsabilitatea Bisericii în istorie față de ereziile care s-au rupt de misterul divin al Bisericii. Dogmele sale sunt în primul rând afirmații ce privesc mântuirea omului, obiceiul lor este să elibereze chipul original al lui Iisus Hristos, adevărul, de distorsiunile unor erezii, pentru a ajuta comunitatea Bisericii să păstreze învățătura corectă despre Domnul Hristos și prin urmare viața ca prezență a Mântuitorului Hristos în Biserică.

2. O singură Euharistie – unitatea armonioasă dintre Euharistie, Episcop și Biserică

Identificarea adunării euharistice cu însăși Biserica lui Dumnezeu a avut drept consecință directă păstrarea unei *singure Euharistii* în fiecare Biserică sub conducerea episcopului. „Acest lucru apare clar pentru prima dată în Epistolele Sfântului Ignatie, care scrie: «Aveți grijă deci să fie o *singură Euharistie*. Pentru că este un singur Trup al Domnului nostru Iisus Hristos și un singur potir pentru unirea cu Sângele Său; un singur altar, după cum este *un singur episcop*, împreună cu prezbiterul și diaconii». Din acest citat rezultă clar că, pentru Sfântul Ignatie, care, după cum am văzut, lega în mod inseparabil episcopul de Euharistie și de unitatea Bisericii, unitatea în dumnezeiasca Euharistie și în episcop presupunea o *singură adunare euharistică, un singur altar și un singur episcop în fiecare Biserică*”⁶.

Așadar, menținerea și formarea unității Bisericii în dumnezeiasca Euharistie și în episcop au avut premisele și dezvoltările lor și nu ar fi putut fi altfel, de vreme

⁶ *Ibidem*, p. 87.

ce Biserica trăiește și se mișcă în spațiu și timp ca realitate istorică. Oricum, nu credem să fi fost vreo realitate istorică atât de inseparabil unită cu natura neschimbabilă a Bisericii, cum a fost unitatea ei în Euharistie și în episcop. De asemenea, niciun alt lucru nu a avut un efect atât de permanent și de hotărâtor asupra vieții Bisericii în istorie ori să-i fi dat forme atât de fundamentale și stabile cum i-a dat această unitate. Ca o consecință istorică directă a acestui fapt, Euharistia a fost considerată un act al *întregii Biserici* și nu doar al unora dintre treptele ori membrii săi. Nu a existat niciodată o Euharistie individuală în slujirea unei vocații particulare sau legată numai de unii membri ai Bisericii, așa încât vedem aici păstrarea adunării euharistice unice în fiecare Biserică, ca fiind o realitate istorică indiscutabilă a acestei perioade. Doar atunci au fost mai multe adunări sau mai multe altare când a apărut vreo schismă, caz în care situația nu mai era firească.

O consecință directă și fundamentală a caracterului eclesiologic al adunării euharistice a fost poziția și semnificația episcopului în Biserică, aceasta nefiind provocată de factori externi; ea a fost legată de poziția episcopului în Euharistie și prin aceasta cu natura Bisericii, nefiind provocată de erezii ori de alte pericole externe. De aceea, o Euharistie fără episcop, cel puțin când apostolii nu mai erau acolo, era de neconceput. De cealaltă parte, era de negândit să fie un episcop fără locul său în Euharistie. „Deci, numai episcopul a fost inițial hirotonit să conducă Euharistia și s-o ofere în numele «Bisericii întregi», fiind «conducător» al adunării euharistice. Numai după secolul al IV-lea episcopul a devenit un «administrator», transferând prezbiterului slujirea Euharistiei și, încet, gradual, detașându-se de această slujire, adesea într-un asemenea grad încât a considerat slujirea Euharistiei ca pe o datorie secundară. Dar, în timpul perioadei istorice cruciale a primelor trei secole, în care au fost puse bazele catolicității, episcopul era în primul rând și în mod fundamental «preotul», ca fiind singura persoană care putea săvârși Euharistia prin dreptul hirotoniei sale, în timp ce era asistat în lucrările administrative ale Bisericii de un *synedrion* sau consiliu ale prezbiterilor care primeau o harismă specială pentru aceasta prin hirotonia lor. Fiind conducătorul unicei adunări euharistice și oferind Euharistia în numele acesteia, episcopul ședea «în locul lui Dumnezeu», iar tronul său era icoana vie pe pământ a Tronului ceresc al lui Dumnezeu, Euharistia de pe pământ fiind antitipul adevărat al Liturghiei lui Dumnezeu în ceruri. Episcopul oferea lui Dumnezeu prin mâinile sale trupul Euharistiei, în care Biserica din acel loc era unită, devenind prin aceasta însuși trupul Domnului Iisus Hristos. Toți membrii și «treptele» Bisericii, deci, sunt prezenți în el în cea mai înaltă expresie a relațiilor lor cu Dumnezeu în Euharistie. Mântuirea membrilor Bisericii trece prin mâinile sale. Acum vedem de ce oricine nu trece prin Episcop în legătura sa cu Dumnezeu «slujește diavolului» (Sf. Ignatie). De aici și axioma formulată de Sfântul Ciprian, aceea că Biserica este în episcop și că «unde este

Drd. Stelian Gomboș

episcopul acolo este Biserica». Această axiomă, care a avut un efect atât de decisiv asupra formării Bisericii catolice timpurii, nu a fost rezultatul vreunei viziuni legaliste asupra Bisericii, așa cum au susținut istoricii protestanți. Nu a fost produsul Romei cu spiritul ei legalist, în așa fel încât «catolicizarea» Bisericii și «romanizarea» ei să fie identificate istoric, așa cum deopotrivă istoricii romano-catolici și protestanți, în timpuri recente, au acceptat de comun acord. Această axiomă a fost o consecință directă și naturală a viziunii mistice a Bisericii ca trup al lui Iisus Hristos manifestat istoric în Euharistie și a poziției episcopului în adunarea euharistică. De vreme ce Biserica este trupul lui Iisus Hristos, și sinaxa euharistică era trupul acesteia, capul acestei adunări devenea automat capul văzut al Bisericii în acel loc. Ca urmare, poziția episcopului în Euharistie este justificarea primară, completă și eclesiologică a autorității pe care canoanele i-o conferă⁷.

În altă ordine de idei, potrivit eclesiologiei euharistice dumnezeiasca Euharistie este centrul unității creștinilor cu Iisus Hristos în trupul Bisericii. „Pentru că prin ea Biserica se revelează pe sine prin excelență ca trup al lui Hristos și comuniune a Duhului Sfânt, și aceasta, așa după cum am văzut, a fost conștiința neschimbată a Bisericii din primele trei secole. Este, în consecință, un element pozitiv al «eclesiologiei euharistice» că Euharistia are proeminență în eclesiologie, o proeminență care nu a fost suficient subliniată de teologia din trecut. Un alt element pozitiv în «eclesiologia euharistică» este înțelegerea catolicității și a deplinătății eclesiologice a fiecărei Biserici locale. Așa cum am văzut din examinarea surselor, acest lucru este adevărat pentru *toate textele* primelor veacuri creștine, și aici găsim totdeauna noțiunea de «Biserici catolice», la plural. Aceasta înseamnă că fiecare Biserică locală se bucură de *autonomie a harului și a mântuirii*, care este scopul Bisericii. Această poziție reflectă înțelegerea fundamentală a Bisericii Ortodoxe că «în dumnezeiasca Euharistie este conținut întregul trup al lui Hristos», mântuirea oamenilor fiind obținută precis «prin încorporarea lor în trupul lui Hristos»⁸.

Dincolo de aceste elemente pozitive, oricum, teoria eclesiologiei euharistice, dusă până la concluziile ei ultime de diferiți teologi, poate duce la poziții inacceptabile și periculoase. Astfel, în timp ce viziunea Euharistiei ca element care întrupează Biserica prin excelență este corectă, viziunea că aceasta este condiția *sole sine qua non* pentru definirea Bisericii și a unității ei nu poate fi acceptată fără rezerve. Dintr-un punct de vedere pur metologic, s-a notat că există un pericol de unilateralitate dacă unitatea în Euharistie nu este caracterizată ca fiind numai *o parte a subiectului* mai larg al unității Bisericii. Însă, de asemenea, s-a subliniat

⁷ *Ibidem*, p. 239-240.

⁸ *Ibidem*, p. 245-246.

că pentru a exprima conceptul de Biserică și de unitate a ei, alături de Euharistie, sunt necesare alte elemente esențiale, precum: dreapta credință, fără de care chiar Euharistia ar fi o imposibilitate. Este, prin urmare, un element negativ în pozițiile extreme ale eclesiologiei euharistice faptul că prin ele diferențele dogmatice devin neimportante în unitatea Bisericii, pe baza axiomei că fiecare Biserică, atâta timp cât ea celebrează Liturgia (Euharistia), „nu încetează să rămână ea însăși Biserica lui Dumnezeu, chiar izolată și separată de celelalte”. A existat, pe bună dreptate, o puternică reacție împotriva acestei poziții, fiindcă, pentru a defini noțiunea de „Biserică catolică”, Euharistia nu este suficientă, ortodoxia fiind de asemenea necesară; în timp ce conștiința Bisericii primelor trei secole, așa cum este exprimată de Sfântul Ciprian, nu era în stare să recunoască plinătatea euharistică într-o Biserică schismatică, chiar dacă ea celebrează Euharistia... Judecând după această perspectivă, orice încercare de „intercomuniune” între biserici divizate de erezie ori de schismă este inimaginabilă, potrivit surselor perioadei examinate aici. Comuniunea în Euharistie presupune unitatea deplină în toate fundamentele, precum: în iubire și credință („să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să mărturisim...”), pentru că unitatea euharistică reprezintă culmea și expresia deplină a unității Bisericii. Ca urmare, nu o diferență particulară sau alta între bisericile divizate face imposibilă comuniunea în Euharistie, ci *diviziunea per se*. Comuniunea euharistică are sens doar într-o Biserică deplin unită și de aceea termenul „intercomuniune” a fost pe bună dreptate caracterizat ca inadecvat. Tendința precipitată spre „intercomuniune” în mișcarea ecumenică modernă este datorată, teologic, absenței unei viziuni eclesiologice a Euharistiei subliniate aici și, psihologic, tendinței de a accepta schisma ca pe o realitate naturală endemică a organismului Bisericii, orice sentiment de întristare ori de pocăință pentru ea fiind superfluu. Prin contrast, pentru cei ce privesc Euharistia prin prisma eclesiologiei, evitarea comuniunii cu heterodocșii, departe de a avea vreun sens de autosatisfacție sau de aroganță, exprimă o experiență continuă a tragediei schismei ca fiind exprimată în cel mai existențial mod, prin refuzul comuniunii euharistice.

Pentru a rezuma concluziile primei părți a acestui studiu, subliniem faptul că dumnezeiasca Euharistie a fost identificată, de la început, cu Biserica lui Dumnezeu. Prin această legătură cu conștiința faptului că în Mântuitorul Iisus Hristos „cei mulți” sunt uniți în Unul, Euharistia apare ca cea mai înaltă expresie a Bisericii ca Trup al Domnului Iisus Hristos. În acest fel, în documentele istorice timpurii – epistolele pauline – adunarea euharistică este, fără îndoială, identificată cu Biserica lui Dumnezeu, care se află într-o anumită localitate. Identificarea adunării euharistice cu „Biserica lui Dumnezeu” a condus, în mod automat, la coincidența unității euharistice cu unitatea canonică de bază a Bisericii. Împărțirea celor care luau parte la Euharistie în cei care conduceau și cei care răspundeau cu „Amin” a

Drd. Stelian Gomboș

apărut deja în secolul I (1 Corinteni 1 Clement) ca o împărțire canonică de acum permanentă și clară a membrilor Bisericii în cler și laici. În aceeași perioadă, „conducătorul” adunării euharistice, ocupând „tronul lui Dumnezeu” în altar, a fost înălțat, în conștiința Bisericii, la treapta celui care stătea „în locul lui Dumnezeu”. Astfel, unitatea Bisericii în Euharistie a devenit, în mod automat, și o unitate în „episcop”. Aceste premise generale legate de creștinătatea din aproximativ primele trei generații au alcătuit temelia pentru formarea de mai târziu a unității Bisericii în dumnezeiasca Euharistie și în episcop.

3. Sfânta Euharistie ca Taină și Jertfă

Prin urmare, referindu-ne, de aici înainte în mod expres, la Sfânta Euharistie ca Taină și Jertfă vom spune că bogăția de sensuri, adevărata plenitudine ontologică, încadrând în unitatea cea mai strânsă pe Dumnezeu și om, implicând dimensiunea cosmică a existenței și prefigurând totodată și unitatea eshatologică a Sfintei Euharistii, nu poate fi stabilită și înțeleasă decât prin unitatea de credință în Hristos cel adevărat din Biserică al cărei Cap este, bazată fiind pe Revelația dumnezeiască supranaturală cuprinsă în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție⁹. Căci Euharistia nu este un lucru, un obiect, ci ea este viață și izvor de viață¹⁰, subiectivitate dinamică, căci prin prefacere (μεταβολη) jertfa Bisericii, a credincioșilor, pâinea și vinul, care nu sunt altceva decât expresie a lucrării umane în creație, oferite din iubire lui Dumnezeu, și care devin Trupul și Sângele lui Hristos, îndumnezeite prin jertfa, moartea și Învierea Sa și prin aceasta sunt purtătoare de viață prin energiile dumnezeiești, prin harul îndumnezeitor, pentru toți cei care se vor împărtăși din ele.

Euharistia este comemorare a Golgotei și, desigur, actualizare a ei, prezență a lui Hristos Care Se jertfește nesângeros, încadrând și cuprinzând în jertfa Sa și jertfa credincioșilor, aducându-Se pe Sine permanent Tatălui ca jertfă desăvârșită, aducând astfel lui Dumnezeu și jertfa credincioșilor cuprinsă în jertfa Sa, pe ei în starea de jertfă, de predare tainică lui Dumnezeu – Creatorul, Tatăl și Stăpânul. „Căci – spune Sfântul Chiril al Alexandriei – în Hristos este aducerea noastră și prin El ne apropiem noi cei întinați. Dar ne îndreptăm prin credință și ne oferim Tatălui spre miros de bună mireasmă, nemaiavându-ne pe noi înșine, ci pe Hristos în noi, bună mireasmă duhovnicească”¹¹. În acest fel, Euharistia este întâlnirea și comuniunea intimă dintre Dumnezeu, Care Se dăruiește în iubirea Sa mântuitoare,

⁹ Pr. Prof. Gheorghe Petraru, „Euharistia – Taina Unității Bisericii și a mântuirii în Hristos”, în rev. *MMS*, Anul LIX, Nr. 10-12, octombrie-decembrie (1983), p. 628.

¹⁰ *Ibidem*, p. 628.

¹¹ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Adoratio în spiritu et veritae*, XV, PG, LXVIII, 973 B.

și om care caută neîncetat și cu dorință arzătoare adevărul și viața dumnezeiască, stimulat și el spre dăruire de sine în iubire, care îl unește cu cel căutat și iubit. De aceea, Euharistia este Taină a Bisericii, temelie a ei și Jertfă, aceste aspecte fiind nedespărțite. „Chiar ca Jertfă ea este o Taină, căci dăruindu-ne lui Dumnezeu ne înălțăm și ne împărtășim de sfințirea și binecuvântarea Lui, și chiar Taina este o Jertfă, căci Trupul Domnului care ni se dă este în stare de Trup jertfit și înviat, și ne imprimă starea de jertfă prin care ne înălțăm și înaintăm spre înviere”¹². Spre deosebire de celelalte Taine ale Bisericii în care într-o formă vizibilă Hristos ne împărtășește în Duhul Sfânt harul Său, prin umanitatea Sa îndumnezeită, în Sfânta Euharistie Se oferă pe Sine Însuși, chiar cu Trupul Său, sub chipul pâinii și al vinului, care, datorită Epiclezei, încetează de a mai fi doar pâine și vin, ci sunt, de aici înainte, însăși umanitatea enipostaziată în Cuvântul și Fiul lui Dumnezeu în Sfânta Fecioară Maria – Născătoarea de Dumnezeu, umanitate înviată și înălțată de-a dreapta Tatălui, în intimitatea și comuniunea absolută a Sfintei Treimi¹³. În Euharistie Hristos nu ne dă numai o „iradiere a stării Sale de jertfă și de înviere, ci însuși Trupul Său în această stare” și de aceea Euharistia este culminarea tuturor celorlalte Taine¹⁴. Omul participă astfel la umanitatea slăvită a lui Hristos care nu este „ființa lui Dumnezeu”, ci o umanitate consubstanțială omului și compatibilă lui ca mâncare și ca băutură. Căci așa cum pâinea și vinul constituie hrana esențială pentru trupul omenesc, fiind transformată oarecum în însăși ființa omului, tot așa pâinii și vinului euharistic i se dă o finalitate și un sens nou prin prefacerea de către Sfântul Duh, devenind tip al umanității viitoare, unite deplin cu Hristos și transfigurate, Taină în care umanitatea îndumnezeită a lui Hristos devine a noastră¹⁵... „Sfântul Chiril al Alexandriei va arăta cu totul altfel realitatea euharistică și implicit adevărul hristologic. Pornind de la Sfânta Sriptură, el a arătat că trupul euharistic nu este un trup comun, deoarece Acela care se oferă nu este un om obișnuit. Logosul este acela care-și dă trupul dătător de viață pentru viața lumii. Pentru Sfântul Chiril, cuvintele Domnului «Acesta este trupul Meu» cuprind în sine întregul sens euharistic. În aceste vorbe «al meu» se regăsesc atât doctrina euharistică, cât și cea hristologică și nu în ultimul rând cea soteriologică. Cu alte cuvinte, Domnul acceptă elementele nu numai ca o nouă formă de continuare a trupului Său, ci și ca o afirmare a apartenenței acestui trup la Euharistie. Adevărul este, pentru Sfântul Chiril, că acest trup se integrează în Logos printr-o prefacere adevărată, așa cum firea umană este îndumnezeită prin puterea și lucrarea firii

¹² Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, EIBMBOR, București, 1999, p. 104; *Idem*, „Teologia Euharistiei”, în rev. *O*, XXI, 1963, nr. 3, p. 354.

¹³ Pr. Vasile Citirigă, *art. cit.*, p. 629.

¹⁴ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. III, p. 105.

¹⁵ Pr. Gheorghe Petraru, *art. cit.*, p. 30.

Drd. Stelian Gomboș

divine. «Tocmai pentru aceea, zice același Sfânt Părinte al Bisericii, punând elementele euharistice înaintea lui Dumnezeu, ne rugăm cu insistență să fie schimbate pentru noi în binecuvântare spirituală, pentru ca, primindu-le, noi să fim sfinți trupește și sufletește. Apoi Mântuitorul prin cuvintele «Acesta este Trupul Meu și Acesta este Sângele Meu», vrea să nu-ți închipui că ceea ce apare este o închipuire, ci să știi că cel Atotputernic schimbă prin ceva de negrăit elementele în Trupul și Sângele Său, iar noi, împărtășindu-ne cu ele, primim puterea de viață făcătoare și sfințitoare a lui Hristos. Domnul trebuie negreșit să fie în noi prin puterea Sfântului Duh, într-un mod demn de Dumnezeu și să Se unească și cu trupurile noastre prin Sfântul Său Trup și scump Sângele Său pe care îl avem în binecuvântarea dătătoare de viață» (*Contra lui Nestorie* 4, 4; *Historia monachorum in Aegipte* 1, 64). Sfântul Chiril nu insistă asupra modului de prezență a elementelor căci pentru el prefacerea are sensul adânc al încorporării elementelor nu numai ca trup, ci și ca apartenență a acestuia la Logos și de integrare în el (*Comentariu la Matei* 26, 27). Prefacerea este mai presus de cuvinte ca și întruparea. Diferența de mod și de substanță nu constituie o deosebire ca poziție, în ambele cazuri Trupul Domnului exercitând aceeași lucrare. Euharistia este deci continuarea necesară a întrupării, cu toate că este un mod diferit al prezenței, dar același trup ne dă viața și ne unește cu viața”¹⁶.

De aceea, Euharistia constituie culmea relației omului cu Dumnezeu în Hristos, fiindcă prin ea Mântuitorul este plener în noi, și noi suntem în El, în comuniunea și unitatea iubirii, a vieții în plenitudinea ei. Anticipând starea eshatologică ea este ancorată în jertfa istorică de pe Golgota când Iisus Hristos Se face ascultător față de Tatăl până la moarte și încă moarte pe cruce (*Flp* 2, 8), aducând o jertfă curată întru miros de bună mireasmă duhovnicească, constând din umanitatea Sa care astfel ajunge la gradul cel mai înalt de transparență pentru Dumnezeu. Dar aceasta nu înseamnă că Euharistia se reduce la un aspect doar comemorativ, la aspectul memorial, cronologic și istoric al faptelor, patimilor și Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, pe care le proclamăm prin liturghisirea noastră. În Sfânta Euharistie din cadrul Dumnezeieștii Liturghii Hristos Domnul este o prezență actuală și mântuitoare, permanent nouă cu fiecare săvârșire. Prezența euharistică a lui Hristos este prezența eternă a lui Dumnezeu, trecut și prezent depășind sferele rigide și definitive ale timpului, plasându-se sub lumina atotputerniciei divine care lucrează prioritar, unind pe cele disparate și orientându-le spre timpul eshatologic înțeles ca unire cu Dumnezeu, stăpânită de prezența Sa. Aceasta înseamnă că prin

---

¹⁶ Arhiepiscopul Prof. Univ. Dr. Irineu Slătineanu, „Experiența realității euharistice ca Trup al Fiului lui Dumnezeu înnoștră după Sfântul Chiril al Alexandriei”, în rev. *MO*, Anul LIII, nr. 5-6/2001, p. 17-18.

Euharistie, pe care a poruncit Apostolilor să o săvârșească în amintirea și întru pomenirea Sa (*Lc* 22, 19; *I Co* 11, 24), Hristos actualizează Jertfa Sa obiectivă pentru întreg neamul omenesc, din care pricină și motiv fiecare comunitate și fiecare persoană umană în parte este chemată să-și însușească subiectiv roadele ei, fiind atrasă astfel în jertfa de sine lui Dumnezeu pe temeiul jertfei unice, dar veșnice și mereu adusă de Hristos către Tatăl, nemaivorbind de faptul că prefacerea Darurilor în Trupul și Sângele lui Hristos și sfințirea credincioșilor sunt cele două roade ale coborârii Duhului Sfânt în timpul Epiclezei, căci Sfântul Duh este chemat de comunitate ca, prefăcând Darurile oferite, să le transforme ca, fiind oferite de ea, să o asimileze și pe ea în mod reînnoit în Trupul Domnului, în legătură cu prefacerea celor oferite de ea și astfel să o înalțe mereu¹⁷. În acest fel „articulată vertical în jertfa de pe Golgota, Sfânta Euharistie nu rămâne o simplă anamneză sau comemorare a morții și învierii lui Hristos, ci o jertfă reală și supremă, explicată prin starea de jertfă continuă a lui Hristos în fața Tatălui, chiar și pe scaunul slavei de-a dreapta Lui”¹⁸. Jertfa euharistică este una și aceeași cu jertfa Golgotei, jertfa noastră absorbindu-se prin consacrarea, prin prefacerea elementelor aduse de Biserică, de comunitatea eclesială, adică a pâinii și a vinului în Trupul și Sângele lui Hristos și prin împărtășirea credincioșilor cu ele.

Fiind jertfă, iar jertfa ținând de persoană și fiind specificitatea și particularitatea ei cea mai profundă și cea mai înaltă, în acest caz jertfa fiind a Persoanei lui Hristos, Cuvântul Întrupat, Arhiereul și Slujitorul (Săvârșitorul, Liturghisitorul) suprem, fiindcă jertfa este indisolubil legată de slujirea preoțească, Euharistia „este Taina prezenței celei mai depline și a lucrării celei mai eficace a lui Hristos în Biserică și prin ea în lumea întreagă”¹⁹. Jertfa înseamnă prezența celui care se jertfește, dăruindu-se pe Sine, și trăirea și simțirea acestei prezențe de cel căruia persoana se dăruiește în iubire. De aceea, în Euharistie ca Jertfă și Taină există în modul cel mai unitar și armonios realizarea unirii celei mai depline între Hristos și persoana umană. Acesta este adevărul Scripturii și al Tradiției Bisericii; Hristos este pâinea vieții (*In* 6, 35), adevăr și realitate mărturisită de Biserică peste veacuri până în momentul de față. În acest sens, Sfântul Chiril al Ierusalimului susține că „în chipul pâinii ți se dă Trupul, iar în chipul vinului ți se dă Sângele ca să ajungi prin împărtășirea cu Trupul și cu Sângele lui Hristos unit într-un singur Trup și Sânge cu El”²⁰, iar Sfântul Ioan Damaschin afirmă că „pâinea și vinul sunt în chip real Trupul unit cu dumnezeirea..., însăși pâinea și vinul se prefac în Trupul și Sân-

¹⁷ Pr. Prof. Univ. Dumitru Radu, *Caracterul ecleziologic...*, p. 294.

¹⁸ Idem, „Sfintele Taine în viața Bisericii”, în rev. *ST*, XXXIII, 1983, nr. 3-4, p.183.

¹⁹ *Ibidem*, p. 183-184.

²⁰ Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, partea a II-a, traducere de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 1943, p. 562.

Drd. Stelian Gomboș

gele Domnului..., prin Duhul Sfânt..., iar pâinea și vinul sunt trupul îndumnezeit al Domnului”²¹.

Cu toate acestea, însă, acțiunea de prefacere a elementelor euharistice în Trupul și Sângele Domnului nu este un act exclusiv al lui Dumnezeu, în înțelesul că doar Dumnezeu lucrează, neținând seamă de apelul și implicarea omenească. Într-adevăr, prefacerea se datorează Sfântului Duh, dar ea este precedată de invocarea Bisericii prin preot, așa încât există o sinergie divino-umană în Euharistie, concretizată în Epicleză, după cum am mai spus, care nu poate fi separată de cuvintele de instituire, toate la un loc alcătuind un tot unitar, dinamic și dinamizator care constituie momentul central al jertfei euharistice²², o culme atât a rugăciunii Bisericii, care este formată din noi toți – membrii ei, cât și a lucrării divine, în cadrul acestei „Cincizecimi euharistice”. Epicleza fiind în esență rugăciunea către realizarea prezenței divine printre credincioși, rugăciune a întregii Biserici în frunte cu preoția ei (preoția consacrată, sacramentală, fiind în fruntea preoției universale), aceasta reprezintă o articulare a Bisericii și a sacramentelor în Însăși Sfânta Treime, depășindu-se un hristomonism ce vizează o imanentizare a realităților eclesial-sacramentale și cu aceasta pierderea sensului ontologic profund ce caracterizează Trupul tainic al lui Hristos – Biserica²³.

Așadar, Euharistia, memorialul sacrificiului Noului Adam, este acest ritual al Marelui Arhiereu Iisus Hristos prin Trupul Său eclesial care prelungește și actualizează în fiecare zi misterul pascal, o jertfă unică, complexă și completă sau, mai bine zis, desăvârșită ce pregătește recapitularea eshatologică, traducând propria Sa iubire față de Tatăl, în „jertfe spirituale”, care constituie și realcătuiește mereu Biserica, într-o nouitate neîntreruptă, incluzând cele ale lumii și restituindu-le Împărăției lui Dumnezeu, în Cuvântul lui Dumnezeu – Rațiunea Supremă, Logosul Întrupat, în care se scufundă și se unifică rațiunile finite ale creației²⁴.

4. Euharistia – reîntrupare tainică, prezență și continuatoare a Logosului

Pentru învățătura ortodoxă „Euharistia este o reîntrupare tainică, totdeauna prezentă și continuă a Logosului” – susține Sf. Nicolae Cabasila. Ca urmare, în momentul în care Hristos „conduce sufletul spre Sfânta Masă și îi dă să mănânce propriul Său Trup, îl transformă pe acesta, îi comunică personalitatea Sa” – afirmă același Sfânt al Bisericii; iar când Mântuitorul „Se răspândește în sufletul nostru și

²¹ Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. de Pr. Prof. D. Fecioru (reeditare), EIBM-BOR, București, 1996, p. 562.

²² Pr. Prof. Dumitru Radu, *Caracterul ecleziologic al Sfințelor Taine...*, p. 284.

²³ Pr. Gheorghe Petraru, *art. cit.*, p. 631.

²⁴ *Ibidem*, p. 631.

Se unește cu noi, devenim asimilați Lui, ca o mică picătură de apă într-un imens ocean de parfum”. Desigur, nu este vorba aici de o pierdere a persoanei proprii într-o substanță nedefinită; cuvintele de mai sus vor să exprime doar unirea maximă care se realizează între Hristos și cei ce se unesc cu El în Euharistie. Această Taină este lumină pentru cei ce s-au curățit, curăție pentru cei care acum au de gând să se spele de păcate, putere care înaripează pe cei ce vor să lupte împotriva patimilor. Este imperios necesar să primim acest Trup și Sânge al lui Hristos spre mâncare și băutură pentru a birui pe cel rău și păcatul, deoarece numai Hristos a biruit în Trupul Său păcatul și „l-a pironit pe lemn” – după cum zice Sf. Ap. Pavel. De aceea, din El iradiază și pentru noi această putere, dacă-l primim cu vrednicie. Dar această împărtășire cu Hristos nu trebuie să se facă o singură dată; pentru că datorită firii noastre neconsolidate în bine, acesta cade din nou. De aceea, de câte ori avem parte de căderi, tot de atâtea ori trebuie să realizăm și ridicările. În acest sens, Nicolae Cabasila scria că „întrucât materia din noi este așa de stricăcioasă, încât pecetea Tainei nu poate rămâne mult timp ca unii care «avem această comoră în vase de lut» (2 Co 4, 7) suntem datori să alergăm la acest medicament nu numai o dată, ci de mai multe ori. Căci e de lipsă ca Făcătorul lumii să rămână tot timpul în lutul nostru, ca să îndrepteze chipul lui în noi, ori de câte ori dă semne că vrea să strice, ca să ne întărească iarăși conștiința atunci când este șovăielnică și când o amenință frica morții”²⁵. Dumnezeiasca Euharistie este prin aceasta Taina supremă a comuniunii între Dumnezeu și om, sădind în el în dimensiunea eclesială a vieții chipul realităților viitoare și lucrând efectiv la sfințirea sa spre slava învierii celei universale.

Referindu-ne, în cele ce urmează, la caracterul eclesiologic al Euharistiei, care asigură unitatea Bisericii, vom sublinia faptul că împărtășirea cu Hristos în Sfânta Euharistie, pe lângă aspectul prezenței Sale în noi, după cum a promis celor ce cred în El (*In* 6, 56), are și un aspect comunitar eclesial, fiind o încorporare desăvârșită în Trupul cel tainic al Domnului, Biserica fiind extensiunea Sa în umanitate, prin și în care oamenii devin membre intime ale acestui Trup, pline de Hristos cel înviat. Astfel Hristos devine al nostru cu atât mai mult devenim ai Lui, ne facem ai Lui, într-o dialectică dinamică și articulată în realitatea dumnezeiască. Euharistia, fiind săvârșită în Biserică și de către Biserică, având așadar un profund caracter eclesial, la rândul ei constituie, formează Biserica, trupul comunitar – sobornicesc al lui Hristos din umanitate. Printr-o simultaneitate și o reciprocitate care ține de paradoxul și sublimul inefabil al realității dumnezeiești atotcuprinzătoare, Biserica face Euharistia și Euharistia face Biserica²⁶. Căci, după cum spune același Nicolae

²⁵ Pr. Dr. Ioan Tulcan, „Legătura dintre Euharistie și Biserică la Nicolae Cabasila”, în *AB*, nr. 11-12, serie nouă, anul I (40), noiembrie – decembrie 1990, p. 19-20.

²⁶ Pr. Prof. Dr. Gheorghe Petraru, *art. cit.*, p. 631.

Drd. Stelian Gomboș

Cabasila, „Sfintele Taine sunt Trupul și Sângele Domnului, dar totodată hrana și băutura cea adevărată a Bisericii lui Hristos. Iar prin împărtășire nu Biserica le preface pe ele, deoarece cele mai tari biruiesc. Precum fierul înroșit în foc ni se arată aieva ca foc nu ca fier, deoarece însușirile fierului sunt absorbite cu totul de cele ale focului, tot așa și cu Biserica lui Hristos; dacă ar putea cineva să o cuprindă cu privirea n-ar vedea decât Însuși Trupul Domnului, prin aceea că este unită cu El și că se împărtășește din Trupul Lui. Pentru acest motiv Sfântul Apostol Pavel scrie corintenilor: „Voi sunteți Trupul lui Hristos și fiecare în parte mădule ale Lui” (*1 Co 12, 27*). Iar dacă L-a numit pe El cap și pe noi membre, aceasta nu a făcut-o pentru a exprima grija iubitoare a lui Hristos față de noi și rolul Său de educator, precum și supunerea noastră..., ci a voit să arate ceea ce El spunea, anume că credincioșii trăiesc de acum prin acest Sânge Sfânt viața în Hristos, că depind în mod real de acest Cap și că sunt îmbrăcați cu acest Trup prea Sfânt”²⁷.

Prin Împărtășanie, Fiul lui Dumnezeu Cel Întrupat, Răstignit, Înviat și Înălțat cu Trupul la cer intră în mod concret în cea mai strânsă unitate cu fiecare om care crede în adevărul Întrupării, Răstignirii și Înălțării Lui cu Trupul la cer. „Sângele lui Hristos are puterea să ne curățească în mod real pentru că în El nu se mai mișcă pulsațiile spre păcat. De aceea i se atribuie Sângelui lui Hristos curăția, mai precis puterea curățitoare. Hristos Însuși devine prin Euharistie viața noastră. Sălășluindu-Se în noi cu întreaga Sa Ființă, mâinile noastre devin mâini ale lui Hristos, mâini prin care se împlinește voia Lui; ochii noștri devin ochi ai lui Hristos prin care privim toate cu iubirea și cu curăția Lui; urechile Lui, auzind prin ele cu atenția și cu curăția Lui; mintea noastră, mintea lui Hristos, sau mintea lui Hristos, mintea noastră (*2 Co 2, 16*), gândind ca El cele bune; gura noastră, gura Lui, prin care se rostesc cuvintele Lui”²⁸.

Această unificare personală cu Hristos și împreunare săvârșită de Sfânta Împărtășanie, care formează și alcătuiește Biserica, Trupul tainic al Domnului, unitate și comuniune sobornicească, este subliniată în mod foarte accentuat de către Nicolae Cabasila, care zice că „prin Împărtășire, Hristos rămâne în noi și noi în El: Întru Mine și Eu întru ei (*In 6, 56*). Iar dacă Hristos rămâne în noi, ce ne mai lipsește sau de ce bunătați să ne mai împărtășim?... Dacă Însuși Domnul Iisus Hristos ne umple sufletul, străbătându-ne toate adâncurile și toate ieșirile, învăluindu-ne din toate părțile, atunci ce-ar mai putea veni bun peste noi sau ce ni s-ar mai putea dăuga? El umple toată casa sufletului nostru. Și apoi, nu ne cuminecăm cu vreo bunătate a Lui și nici nu ne împărtășim cu vreo rază sau cu vreo strălucire

²⁷ Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii*, traducere și note de Pr. Prof. Ene Braniște, București, 1989, p. 90-91.

²⁸ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „În problema intercomuniunii”, în *O*, nr. 4/1971, p. 582.

Valoarea pastorală și duhovnicească a Sfintei Euharistii

din discul Soarelui dumnezeiesc, ci din însuși discul acesta (Sfânta Împărtășanie), așa încât Îl avem locuind în noi, pătrunzând până în măduva și în mădulele noastre, ba chiar nu formăm decât unul și același Trup împreună...”²⁹. Împărtășirea noastră în Euharistie e împărtășire de Hristos cel jertfit și înviat. Prin aceasta noi participăm în mod real la jertfa și Învierea Lui, suntem atrași în starea de jertfă a Lui, pentru a ajunge și noi la Înviere, în jertfă implicându-se și Învierea Lui, sau Învierea Lui presupunând jertfa. Așa și noi, fiind în stare de jertfă continuă, ca renunțare sau jertfire a păcatelor, care sunt forme ale egoismului propriu, vom învia și noi din puterea jertfei lui Hristos cel înviat. Întreaga Biserica a lui Hristos – Trupul Său Tainic – beneficiază sau se împărtășește de roadele mântuitoare ale jertfei lui Hristos, actualizată în Euharistie, și nu doar cei vii, ci și cei trecuți la Domnul, în veșnicie.

5. Domnul nostru Iisus Hristos – prezență reală în Sfânta Euharistie

Prezența reală a lui Hristos în Euharistie, nedespărțit de Duhul, este fundamentul Bisericii, în care Hristos ca Persoană dumnezeiască, una cu Tatăl și cu Sfântul Duh, adună pe oameni în comuniunea Trupului Său extins în lume – Biserica –, împărtășindu-le viața dumnezeiască Trupul euharistic al lui Hristos în Biserica Sa. De aceea, „Euharistia este sacramentul care cu adevărat transformă o comunitate umană în Biserica lui Dumnezeu și este criteriul ultim și baza structurii eclesiale”³⁰. Ea face să crească permanent Trupul eclesial al lui Hristos, unind cu Hristos într-un mod tot mai intim și mai strâns, cu fiecare împărtășire pe toți cei care își predau viața lor lui Hristos pentru ca să nu mai trăiască lor, ci în Hristos și cu Hristos (*Ga* 2, 20). Fiind încorporare desăvârșită în Hristos, o koinonia (κοινωνία) pleneră cu El în Duhul Sfânt în Biserica Sa prin prefacere și împărtășire, Euharistia reprezintă o culme a tainelor, pentru că în ea „Biserica se desăvârșește și se manifestă și orice sacrament este în funcție de Euharistie și se săvârșește prin puterea sa, care este aceea a Bisericii”³¹. Ea este, așadar, o încununare a tainelor, dar nedespărțită de ele, nedespărțită de Botez și Mirungere, care o anticipează și pe care le desăvârșește și le pecetluiește prin unirea euharistică cu Hristos, mereu nouă și permanent activată în creșterea bisericească care conduce și înaintează spre Parusie și Înviere, pe de o parte, precum și spre desăvârșirea, sfințirea și mântuirea fiecărei persoane umane, pe de altă parte. Dacă Sfânta Taină a Botezului constituie începutul încorporării credinciosului în Hristos, iar Sfânta Taină a Mirungerii reprezintă o accentuare și o amplificare a acesteia, Sfânta Euharistie realizează deplina comuniune cu Hristos, încorporarea desăvârșită a cre-

²⁹ Nicolae Cabasila, *Op. cit.*, p. 83-84.

³⁰ John Meyendorff, *Teologia Bizantină...*, p. 207.

³¹ Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 226.

Drd. Stelian Gomboș

dincioșilor în El, făcându-l pe membru deplin al Trupului Său și realizând unitatea tuturor creștinilor în Hristos și întreolaltă³².

O semnificație deosebită o prezintă, în raport cu Sfânta Împărtășanie, ca de altfel și cu toate celelalte Sfinte Taine ce își au temei în Preoția cea eternă a lui Hristos, Care transmite această putere organelor văzute, preoților, care sunt slujitorii Bisericii, prin care lucrează efectiv El Însuși, dar în mod nevăzut, pentru ca aceștia, în calitate de slujitori și iconomi ai Tainelor (*I Co* 4, 1), să lucreze în Biserică, împărțind în forme sensibile harul nevăzut spre mântuirea oamenilor. Nu există și nu poate exista Euharistie și nicio Taină fără preoție sacramentală³³, care este altoită în arhieria veșnică și de maximă eficiență a lui Hristos. Euharistia, ca orice Taină, are caracter sacerdotal, preoțesc. Acțiunea euharistică ca factor esențial al Bisericii în care e dată plenitudinea Trupului eclesial al lui Hristos semnifică cum că orice reuniune euharistică locală, care are episcop în frunte, posedă toată plenitudinea Bisericii lui Dumnezeu, în Hristos, în unitate cu Biserica cea una, cu Biserica ecumenică și apostolică, actualizând, astfel, misterul Bisericii universale în Biserica locală.

Trebuie reținut faptul că Euharistia nu este ceva care, în mod automat, printr-o putere intrinsecă ei, produce imediat, instantaneu, comuniunea cu Hristos, ci ea este prezența personală a lui Hristos, în gradul cel mai înalt, a Arhierelui suprem și veșnic, Care Se află neîncetat în starea de jertfă în fața Tatălui. Ea este expresia preoției eterne a lui Hristos, Care Se dăruiește în chip euharistic, unindu-Se cu credincioșii și dând posibilitate, în acest mod, Bisericii, ca Trupul Său extins în umanitate, să facă prin preoția ei mereu actuală prezența personală a lui Hristos prin invocarea și prin rugăciunea ei în Biserică. De aceea, pentru credinciosul ortodox „primul principiu sacramental, cel de care trebuie să se țină cont înainte de toate, este autoritatea preotului și mai precis apartenența sa la Biserică”³⁴.

De aceea, Dumnezeiasca Euharistie nu trebuie și nu poate fi disociată, separată de celelalte Taine ale Bisericii, unirea cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos în Potirul euharistic fiind o încununare și o pecetluire a unirii cu El, începută prin Botez și sporită prin Mirungere, toate în Biserică prin preoția sacramentală, toate având la bază unitatea credinței în Hristos; căci Biserica este nu doar o comunitate euharistică, ci și una sacramentală, fiindcă Euharistia nu poate fi despărțită de Botez care este Taina încorporării și a înfierii în Hristos Domnul, precum nici de Mirungere sau de Preoția sacramentală. Prin toate acestea, și aflându-se în unitatea

³² Pr. Prof. Dumitru Radu, *Caracterul ecleziologic...*, p. 263.

³³ Idem, *Sfintele Taine în viața Bisericii*, p. 184; cf. Pr. Prof. D. Stăniloae, „Biserica Universală și sobornicească”, în *O*, XVIII, 1966, nr. 2, p. 169.

³⁴ Pr. Dr. Gheorghe Petraru, *art. cit.*, p. 633.

lor internă, organică, oamenii se nasc în Hristos prin Botez, cresc în comuniunea cu El prin Mirungere, realizând unirea desăvârșită în Euharistie. Sfântul Ignatie Teoforul, scoțând în evidență aceste lucruri cu toată convingerea, spune: „Căutați, așadar, să participați la o singură Euharistie, pentru că unul este Trupul Domnului nostru Iisus Hristos și unul este potirul spre unirea cu Sângele Lui, unul este jertfelnicul, după cum unul este episcopul împreună cu preoții și cu diaconii”³⁵. Unitatea de credință premerge oarecum starea și unitatea sacramentală, logic și cronologic, pentru ca după aceea să fie reciproce și simultane.

Credința Bisericii se ancorează adânc în sacramentul originar, în Hristos ca realitate pleneră, Care încorporează în Trupul Său tainic, într-o unire ascendentă, pe membrele Sale care se împărtășesc din relația de iubire și comuniune cu El prin Tainele Bisericii în gradul suprem prin Sfânta Euharistie, prin care se imprimă în noi starea de totală dăruire a lui Hristos Tatălui, pentru noi și împreună cu noi, constituindu-ne în Biserică. Euharistia are, astfel, un profund caracter eclesiologic, temelia acesteia fiind adevărul credinței. Nu se poate concepe unitatea credinței în Hristos fără unitatea adevărului despre Hristos³⁶. Prin credință, creștinul participă real și tot mai profund la Biserică și la toate care au loc și se săvârșesc în Biserică în calitatea ei de comunitate de credință, sfințită și sfințitoare a oamenilor cu Dumnezeu. Toate adevărurile credinței noastre, toate adevărurile dumnezeiești sunt legate de credință, căci prin ea le primim și prin ea creștem în ființa noastră, înduhovnicindu-ne tot mai mult, căci ea este darul nostru, jertfa ființei noastre către Dumnezeu. De aceea, Euharistia este Taina unității celei mai înalte, pentru că ea implică gradul cel mai înalt al credinței și al unității de credință, atât înainte de împărtășirea de Hristos cel euharistic, cât și după aceea și, nu în ultimul rând, după împărtășirea de El într-o creștere permanentă a noastră în El și a Lui în noi. Adevărul nu poate fi decât unul singur și nu se poate contrazice pe sine. De aceea, trebuie ca adevărul euharistic conținut în Revelație să fie la rândul său unul singur și al unei singure Biserici adevărate. Numai în acest context se poate vorbi de

³⁵ Ignatie Teoforul, *Către Filadelfieni* IV, 1, p. 179; *Către Efeseni* 5, 2: „Dacă cineva nu este înăuntru, unde este jertfelnicul, este lipsit de «pâinea lui Dumnezeu»”, În *Scrisorile Părinților Apostolici*, traducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*, 1, EIBMBOR, București, 1979, p. 159.

³⁶ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „În problema intercomuniunii”, în *O*, XXIII, 1971, nr. 4, p. 564; Idem, „Biserica universală și sobornicească”, unde este respinsă eclesiologia euharistică a lui Afanasiev, conform căreia Euharistia face Biserica fără a fi condiționată de adevăr. Criteriu al adevărului Bisericii nu este numai Euharistia, ci în primul rând învățătura cea adevărată și prezența Duhului în Biserică, care condiționează Euharistia, p. 187; Cf. Pr. Prof. Dumitru Radu, „Păstrarea dreptei credințe – condiție a dobândirii mântuirii”, în *BOR*, Anul CI, 1983, nr. 1-2.

Drd. Stelian Gomboș

Sfânta Euharistie ca plenitudine a Bisericii, înțelegând ca fiind unitatea desăvârșită a credincioșilor cu Hristos și între ei. Dacă ne facem una cu Hristos prin har în Biserică, trăind în mod tainic viața, moartea și învierea Sa (2 Co 4, 10-14), extindem în umanitate viața de iubire a lui Hristos și ne integrăm total ei, într-o unitate deplină, realizată în Euharistie, însă mereu actualizată și sporită cu fiecare împărtășire cu Trupul și Sângele Domnului. Aceasta este o participare tot mai profundă la Hristos în Sfântul Duh care scoate ființa noastră din dimensiunea existenței pământești și muritoare proiectând-o spre învierea și viața veșnică.

6. Euharistia – unitatea supremă realizată cu Domnul nostru Iisus Hristos și prin Hristos

Viața fiind unire cu izvorul vieții, cu Dumnezeu, Euharistia este unitatea supremă realizată cu Hristos și prin Hristos în Trupul Său comunitar-sobornicesc, în care pulsează viața dumnezeiască a Duhului la care este atrasă într-o ordine care începe cu Botezul, continuă cu Mirungerea și se desăvârșește cu Euharistia, bineînțeles nefiind ignorate nici celelalte Sfinte Taine – fiecare cu locul și cu importanța ei; întreaga omenire fiind chemată de Dumnezeu să răspundă iubirii Sale. Fiind unitate cu Hristos, în calitate de Cap al Bisericii – Trupul Său –, Euharistia realizează și unitatea membrilor acestui Trup, fiind astfel Taină a unității Bisericii prin excelență, reprezentată simbolic prin elementele euharistice așezate pe Sfântul Disc, care prin prefacerea Sfântului Agneț și prin împărtășirea membrilor Bisericii realizează în mod real această unire, cei care se împărtășesc devenind adevărate mădulare ale Trupului lui Hristos în comuniunea iubirii unificatoare. Euharistia este laboratorul care transformă comunitatea credincioșilor în Biserică și prin aceasta asigură unitatea lor³⁷ și de aceea ori de câte ori este săvârșită unitatea lui Hristos cu poporul Său, cu credincioșii Săi și prin aceasta unitatea credincioșilor între ei înșiși este adusă la cea mai deplină manifestare a ei, într-o dinamică continuă și mereu nouă a întâlnirii lor cu Hristos și a creșterii în El.

Biserica este, după Nicolae Cabasila, acea comunitate de persoane unite între ele, care poartă „pecetea” lui Hristos și cărora li se comunică viața de comuniune și iubire a lui Dumnezeu prin Iisus Hristos în Duhul Sfânt. Ea este extensiunea lui Hristos însuși în ele, prin puterea Lui comunicată prin Sfintele Taine și în special prin Euharistie. Biserica are, deci, acea putere de a extinde pe Hristos mai departe în oameni, încorporându-i pe aceștia în El, sau adâncind tot mai mult relația Lui cu ei. Așadar, pe de o parte, ea Îl are pe Hristos și pe Duhul lui Hristos în ea, pe de altă parte Îl cheamă mereu prin epicleza ei. Duhul lui Hristos Care a întemeiat Biserica și sălășluiește în ea, menținând-o ca pe un sacrament în totalitatea ei, o face

³⁷ Pr. Dr. Gheorghe Petraru, *art. cit.*, p. 635.

datorită acestei calități ca fiind sursă a actelor sacramentale, dar și rezultat mereu înnoit al lor, ceea ce pune în evidență faptul că Biserica, având în ea pe Hristos din care iradiază permanent Duhul, continuă să primească pe Duhul, să fie îmbogățită, înnoită și înprospătată de El prin Taine.

Așadar, Duhul lui Hristos vine prin slujirea săvârșită de Biserică pe baza legăturii pe care El o are cu Biserica, fiind deci într-un anumit grad în Biserică și venind nu numai prin ea, ci și din ea, peste cei pe care ea îi prezintă Lui, prin persoanele anume alese de El pentru aceasta și cărora le-a și dat puterea pentru această lucrare. Având această legătură intimă cu Domnul ei, Biserica Îl imită sau Îl prelungește pe Acesta în toată lucrarea ei, făcând cele ce le-a făcut Domnul, înainte de a exista ea ca o comunitate concretă a oamenilor uniți cu Dumnezeu prin Hristos, prin Duhul Sfânt; „Biserica, imitând pe Domnul, aduce jertfa nu numai pentru a cere, ci și pentru a mulțumi, ceea ce se vede din multe locuri, dar mai ales din rugăciunea în care se exprimă oarecum scopul sfintei slujbe”³⁸. Ea face aceasta, prin ierarhia sa, din două motive: îndemnată fiind de porunca Mântuitorului, Care a zis ca „aceasta să o faceți întru pomenirea Mea”, și în al doilea rând, aducându-și aminte de toate actele mântuitoare, soteriologice ale lui Hristos săvârșite pentru ea. Deci, în tot ceea ce face Biserica, săvârșește ceea ce a făcut El pentru noi. Tocmai prin aceasta se realizează deplina comuniune a oamenilor cu Hristos, ca mădulare ale Trupului Său, și unitatea tuturor creștinilor în Hristos și întreolaltă, prin Euharistie. Deci „Biserica este nu numai o comuniune euharistică, ci o largă comuniune sacramentală, dată fiind legătura tuturor celorlalte Taine cu starea de jertfă și Înviere a lui Hristos”³⁹. Tainele aparțin Bisericii, ca acte ale Capului ei – Iisus Hristos – prin ea. Căci Capul nu este singur, ci împreună cu Trupul. El nu lucrează nimic singur, ci împreună cu Trupul Său – Biserica, și tot ce face El se face prin Duhul Său și se raportează la Trupul Său – Biserica. Fiind săvârșite de Hristos prin Duhul Său lucrător în ea, Tainele sunt ale Bisericii⁴⁰.

Unirea se realizează între Hristos și persoanele umane care se împărtășesc de El, „nu se reduce la o simplă legătură simbolică sau metaforică, ci este o încorporare reală, fizică, substanțială a fiecărui credincios în parte și a tuturor laolaltă, adică a comunității întregi sau a Bisericii în Trupul lui Hristos. Acesta este Capul sau inima Trupului Său tainic, adică al Bisericii, iar noi suntem mădularele vii ale acestui trup, trăgându-ne seva de viață din Însuși Capul – Hristos”⁴¹. Prin Biserică

³⁸ Pr. Prof. Ene Braniște, *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila*, teză de doctorat, București, 1943, p. 118.

³⁹ Pr. Prof. Dumitru Radu, „Sfintele Taine în viața Bisericii”, în *ST*, nr. 3-4/1981, p. 184.

⁴⁰ Pr. Dr. Ioan Tulcan, *art. cit.*, p. 23.

⁴¹ Pr. Prof. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 133.

se realizează nu numai o unire desăvârșită a oamenilor cu Hristos, ca membre ale Trupului Său tainic, mistic, ci și între aceste mădulare, făcându-ne „să gândim la fel unii pentru alții”, după cum se exprimă Sf. Ap. Pavel. În Biserică, însă, nu toți au aceleași daruri de la Hristos și aceeași putere. Hristos a ales în Biserică pe unii a fi „iconomi ai Tainelor lui Dumnezeu” (*I Co 4, 1*). Nicolae Cabasila vorbește despre aceștia ca despre niște organe speciale, cu funcții deosebite în Biserică, prin care lucrează Însuși Hristos. Preotul în Biserică „se roagă ca Dumnezeu, Care a primit darurile noastre, să trimită în schimb harul Său, atât celor vii, cât și celor adormiți. Preotul mulțumește pentru sfinți, pentru că printr-înșii Biserica și-a ajuns țelul ei, văzându-și împlinită rugăciunea pentru dobândirea împărăției cerurilor. Însă prin «sfinți» înțelegem nu numai pe cei desăvârșiți în virtute, ci pe toți câți se străduiesc spre desăvârșire, chiar dacă nu au ajuns încă la ea. Biserica este numită sfântă din pricina Sfântului (Iisus) la care membrii ei participă și din al cărui Trup și Sânge se împărtășesc. Căci ei sunt mădulare ale acestui Trup, carne din carnea Lui și oase din oasele Lui”⁴².

El Însuși actualizează relațiile Sale, sau se oferă pe Sine Însuși prin Taine, în care este întrupată Biserica, dar nu în chip simbolic, ci ca mădularele în inimă, ca ramurile în rădăcina plantei, sau, cum spune Mântuitorul, ca „mlădița în viță” (*In 15, 15*). Adică, nu este vorba numai de comunitate de nume, sau de o simplă asemănare între ele, ci chiar de identitatea de fapt. De aceea spune și Sf. Ap. Pavel că „voi sunteți Trupul lui Hristos și fiecare mădulare în parte” (*I Co 12, 27*). Pentru Nicolae Cabasila „moaștele sunt ca Biserica cea adevărată și altarul cel adevărat, iar zidirea nu e decât o imitare. De altfel, nimic nu-i mai înrudit cu lucrarea sfântă a Tainelor lui Hristos decât mucenicii, căci numai ei seamănă cu Hristos și la trup și la suflet și la felul morții și întru toate. Căci încă de pe când erau morți, Hristos era în mădularele lor, iar după moarte la fel nu le părăsește osemintele, că rămâne unit cu sufletele lor... Așa că, dacă Hristos, într-adevăr, se poate vedea și pipăi în lumea aceasta în carne și în oase, apoi aceasta se poate în sfintele moaște”⁴³. Sfinții, într-adevăr, și-au întipărit în ființa lor chipul Persoanei pline de delicatețe, de iubire, de supremă comunicabilitate a lui Hristos. Ei L-au primit în ființa lor în Euharistie și apoi au trăit toată viața lor în El și cu El. Astfel, trăsăturile esențiale ale chipului lui Hristos s-au imprimat în ei și n-au trăit loruși, „ci Hristos a trăit în ei” (*Ga 2, 20*).

7. Euharistia – sacramentul ce transformă comunitatea umană și valoarea ei dogmatică în viața spirituală a Bisericii

Așa stând lucrurile, Euharistia este sacramentul care cu adevărat transformă o comunitate umană care se dăruiește lui Hristos în jertfa iubirii în Biserica lui

⁴² Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii...*, p. 23.

⁴³ Idem, *Despre viața în Hristos*, traducere și studiu introductiv de Pr. Prof. T. Bodo-gae, EIBMBOR, București, 1989, p. 5.

Dumnezeu care este pătrunsă și cuprinsă de iubirea dumnezeiască și, totodată, este ridicată spre înălțimea acesteia în invocarea ei către Dumnezeu pentru pre-facerea pâinii și a vinului, invocare care este în același timp și o „chemare la unitate”⁴⁴, a tuturor credincioșilor. Conștiința unității eclesiale, realizată în și prin comuniunea euharistică, este o coordonată esențială a gândirii și a vieții Bisericii. Pâinea și vinul, ca rezultat al activității umane de transformare și valorificare ale elementelor din creație, primesc o semnificație și mai profundă în Euharistie, aceea a unității tuturor în Hristos Domnul. Sfântul Apostol Pavel exprimă cel dintâi realitatea unirii euharistice cu Hristos și între credincioși: „Căci o pâine, un trup suntem cei mulți, căci toți ne împărtășim dintr-o pâine” (I Co 10, 17). În *Învățătura celor Doisprezece Apostoli* este invocată puterea divină pentru ca, „după cum această pâine frântă era împrăștiată pe munți și fiind adunată a ajuns una, tot așa să se adune Biserica Ta de la marginile lumii în Împărăția Ta”⁴⁵. La rândul său, Sfântul Ioan Hrisostom, pătrunzând în structura euharistică, zice: „Căci ce este pâinea? Trupul lui Hristos. Ce vor fi deci cei care se împărtășesc? Trupul lui Hristos, nu multe trupuri, ci un singur trup”⁴⁶. Numai în împărtășirea de Hristos cel jertfit, mort și înviat, prin aceasta Duhul fiind plenar în umanitatea lui Hristos și prin ea făcându-ne și pe noi părtași la viața divină, suntem membre ale Bisericii în sensul deplin, căci Hristos este în noi și noi în Hristos, în mod reciproc, Euharistia perfectând unitatea sacramentală cu Domnul, devenind astfel concorporali și consanguini Lui. „Dacă Hristos a primit în Sine Trup și Sânge lipsite de orice întinăciune și Cel ce fiind prin fire dintru început Dumnezeu a îndumnezeit însuși firea omenească, pe care a luat-o și, în sfârșit, în acest trup omenească Fiul lui Dumnezeu a murit și a înviat, așa încât cel ce dorește, după unirea cu Hristos, va trebui să se împărtășească din Trupul Lui, să guste din dumnezeirea Lui și să-și lege viața sa de moartea și învierea Domnului... De aceea, mâncăm hrana preasfântă a Împărtășaniei și ne adăpăm din dumnezeiescul potir, pentru ca să ne cuminecăm cu Însuși Trupul și Sângele pe care Hristos și le-a luat asupra Sa încă din pântecul Fecioarei Maria – Născătoarea de Dumnezeu. Astfel încât, la drept vorbind, noi ne facem una cu Cel ce S-a întrupat și S-a îndumnezeit, cu Cel ce a murit și a înviat pentru noi”⁴⁷.

Euharistia este în relație intimă și organică cu adevărul dogmatic, în viața spirituală și sacramentală a Bisericii, într-o unitate insurmontabilă și indisolubilă.

⁴⁴ John Meyendorff, *op. cit.*, p. 207.

⁴⁵ *Învățătură a celor doisprezece Apostoli*, IX, 4; X, 4, în *Scrierile Părinților Apostolici*, p. 29-30.

⁴⁶ Prof. Dr. Marius Telea, „Sfânta Euharistie în gândirea Sfântului Ioan Gură de Aur”, în *RT*, serie nouă, anul IV (76), nr. 1, ianuarie-martie 1994, p. 48.

⁴⁷ Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos...*, p. 26-27.

Sfânta Taină a Euharistiei este una, după cum Biserica cea adevărată este una, ea împlinind comuniunea membrilor Bisericii celei adevărate cu Hristos și între ei înșiși. Nu poate fi unitată comuniunea euharistică, care „este pecetea unității realizate, dar este și factorul unității de realizat”⁴⁸, și aceasta fiindcă desăvârșirea în Hristos și progresul spiritual sau urcușul duhovnicesc sunt nelimitate și mereu deschise spre o treaptă mai înaltă, adecvată infinității divine, fără unitatea dogmatică, canonică, morală, liturgică și sacramentală, în Tradiția Bisericii, care este relația ei vie cu apostolicitatea și ecumenicitatea patristică, peste care unele grupuri creștine ar vrea să se treacă în mod tendențios, relativizând și distrugând tezaurul sfânt al Bisericii, pentru o falsă și părută sau înșelătoare unitate euharistică, realizată prin intercomuniune⁴⁹. Comunitatea este încheată eclesiologic prin Euharistie⁵⁰, dar Biserica nu este numai un rezultat al Euharistiei, al sacramentelor, ci și o condiție a lor⁵¹, ele fiind articulate în Hristos, prezent în Biserică prin Duhul Sfânt, ca fiind ultimul criteriu al adevărului căci, după Sfântul Irineu, „unde este Biserica este Duhul lui Dumnezeu și unde este Duhul lui Dumnezeu acolo este Biserica și tot harul. Iar Duhul este adevărul”⁵². Cum poate Euharistia să facă Biserica și să realizeze unitatea ei acolo unde s-a alterat adevărul care este din Duhul Sfânt? Euharistia nu efectuează instantaneu și prin ea însăși o unire, care, bineînțeles, nu poate fi decât una iluzorie și amăgitoare, magică și nu reală, între comunitățile care s-au abătut de la adevărul care este din Duhul Sfânt, Duhul Sfânt fiind Cel care creează și pecetluiește unitatea organică și vitală, profund interioară și sacramentală. Fiind o prelungire în timp și spațiu a lui Hristos în Duhul Sfânt, „Sfânta Biserică a lui Dumnezeu se va arăta făcând același lucru pentru noi ca Dumnezeu, în calitate de icoană a arhetipului..., ca una care împlinește aceeași lucrare de unire între credincioși ca și Dumnezeu, chiar dacă cei unificați în ea prin credință sunt diferiți după însușiri și provin din diferite locuri și cu diferite moravuri”⁵³.

Unirea, comuniunea împlinită prin Euharistie cu Hristos, corespunde unității Fiului cu Tatăl și este o manifestare a iubirii Tatălui față de lume, prin trimiterea Fiului Său. De aceea, Euharistia este puterea și legătura unității Bisericii, care își are început aici pe pământ și se desăvârșește în eshatologie. Este exclusă intercomuniunea, ca „o soluție de compromis și total artificială”⁵⁴ și care reduce esența

⁴⁸ Pr. Dr. Gheorghe Petraru, *art. cit.*, p. 636.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 636-637.

⁵⁰ Pr. Prof. D. Radu, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine...*, p. 293; cf. Pr. Prof. Ion Bria, „Eclesiologia comuniunii”, în *ST*, XX, 1968, nr. 9-10, p. 672.

⁵¹ Pr. Prof. D. Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, p. 533.

⁵² Sf. Irineu, *Adversus haereses*, III, 24, PG VIII, col. 879.

⁵³ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Mystagogia*, PG XCI, col. 665.

⁵⁴ Pr. Prof. D. Radu, *op. cit.*, p. 357; cf. Pr. Prof. D. Stăniloae, *În problema intercomuniunii*, p. 561-562.

Bisericii la o solidaritate și frățietate pur umană, dar de nuanță creștină, lipsindu-o de caracterul ei ontologic, teandric, de unirea spirituală cu Hristos, mântuitoare și îndumnezeitoare, de koinonia (κοινωνία) – această unitate specifică realizată în Euharistie și care este prin excelență un dar al Sfântului Duh⁵⁵. Intercomuniunea este o practică greșită, o deviere de la adevărul credinței, al Bisericii celei adevărate, de la Tainele ei prin care se împărtășește harul Sfântului Duh, fără nicio bază și de aceea se cere a fi respinsă din principiu și refuzată de la bun început.

Comuniunea cu Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos în Duhul Sfânt este și o comuniune tot mai deplină a credincioșilor între ei, toți întâlnindu-se în Trupul comunitar-sobornicesc al lui Hristos și deschizându-se, prin subțierea opacității într-o transparență tot mai mare, iubirii copleșitoare, sădită în fiecare și în Biserică de harul dumnezeiesc care sălășluiește în suflete, conducând membrele Ecclesiei într-o structură unitară și armonioasă de un dinamism ascendent, într-o creștere continuă în Hristos și cu Hristos. De aceea, Euharistia este inima Bisericii, centrul ei, umanitatea și cosmosul întreg, anticipare a stării eshatologice pe temeiul umanității îndumnezeite a lui Hristos, izvor al energiilor în atragerea acestuia din urmă în centrul de existență și lumină al lui Dumnezeu.

Așadar, condiționarea Bisericii de Euharistie se ține în cumpănă cu condiționarea Euharistiei de Biserică. „Numai ca răspuns la Epicleza Bisericii coboară Sfântul Duh Care preface Trupul și Sângele Domnului, cu scopul de a hrăni Biserica. Duhul Sfânt preface Agnețul oferit de comunitate în Trupul lui Hristos, dar totodată strânge și preface și comunitatea însăși, reprezentată prin Agneț, într-un mod reînnoit, în Trupul lui Hristos”⁵⁶.

Cu toate că Biserica nu se identifică cu Euharistia, nu sunt totuși două realități diferite, din care una – Euharistia, ce are în sine chipul Bisericii după care ea se unește cu Trupul eclesial – se modelează, se altoiește, căci „Euharistia semnifică Biserica sau o are imprimată în ea, pentru că este Biserica în potență sau pentru că Biserica nu e decât Euharistia sau Trupul și Sângele extinse în credincioși”⁵⁷. Deci între Euharistie și Biserică există o legătură organică, ele se condiționează în mod reciproc – după cum susține și Nicolae Cabasila. Euharistia este a Bisericii, săvârșită în Biserică, de către Biserică și pentru Biserică, și, în același timp, Euharistia extinde permanent Biserica, Trupul lui Hristos, prin trupul sacramental al Lui, pe care ea îl comunică neîncetat Bisericii și fiecărui membru în parte al ei.

Dacă vom vorbi în continuare de împărtășirea cu Hristos Euharistic – ca mijloc și scop al mântuirii omului – vom constata că împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos, care duce la o încorporare perfectă în Trupul Său tainic ca pre-

⁵⁵ John Meyendorff, *op. cit.*, p. 174.

⁵⁶ Pr. Dr. Ioan Tulcan, *art. cit.*, p. 26.

⁵⁷ Pr. Prof. D. Stăniloae, *În problema intercomuniunii...*, p. 587..

Drd. Stelian Gomboș

lungire în Duh a Întrupării, cuprinde jertfa noastră de dăruire în iubire, în jertfa lui Hristos către Tatăl pentru noi și împreună cu noi, ajungând, astfel, la comuniunea, la unirea mântuitoare cu Hristos cel mort și înviat, prin care noi murim tainic și spiritual într-o continuă și tot mai intensă predare și dăruire a noastră lui Dumnezeu, care este în același timp un început al învierii tainice și spirituale care crește continuu în ființa noastră lăuntrică, prefigurând chipul vieții viitoare, de după Înviere. „Euharistia este Sacramentul unității și momentul adevărului”⁵⁸, căci uniți cel mai intim cu Hristos vedem lumea și rațiunile ei cuprinse în lumina Rațiunii veșnice – Iisus Hristos – spre Care converg toate într-o continuă absorbire în El⁵⁹, transfiguratoare și sfințitoare, stabilindu-și propria lor consistență ființială în existența și viața cea adevărată din Dumnezeu. Unirea cu Hristos este efect și încununare a jertfei de sine, în iubirea care neîncetat se depășește pe sine, este „relația de intimitate a fapturii cu Dumnezeu spre viață de curăție și comuniune”⁶⁰, prin care omul se reface, se restaurează ființial⁶¹. Însăși pregătirea deosebită cu care credinciosul întâmpină Sfânta Împărtășanie (anticipată fiind de taina mărturisirii păcatelor, a Spovedaniei sau a Pocăinței) este un temei și o decizie pentru înnoirea și sfințirea vieții, pentru creșterea în Hristos „Calea, Adevărul și Viața” (*In* 14, 6), al Cărui Trup este adevărata hrană și al Cărui Sânge este adevărata băutură (*In* 6, 55), de care depinde însăși viața noastră (*In* 6, 53).

8. Euharistia – darul lui Iisus Hristos care transformă viața credincioșilor

Viața credincioșilor este astfel o viață euharistică, o viață latreutică, de laudă și preamărire a Creatorului, de mulțumire pentru binefacerile Sale, o viață de jertfire spirituală în iubire către Dumnezeu prin Hristos în Duhul Sfânt, fiind totodată și o imprimare în ei a energiei dumnezeiești mântuitoare și îndumnezeitoare, mai mult a Trupului și a Sângelui lui Hristos Înviat, izvorul harului, prin care corporalitatea noastră, întreaga noastră ființă se adaptează și se sensibilizează, spre învierea personală al cărei germene îl constituie pâinea și vinul transformate în umanitatea biruitoare a Cuvântului lui Dumnezeu. Motivul pentru care Euharistia întipărește în noi starea de înviere cu care vom depăși moartea este unirea deplină cu Hristos – Dumnezeu Care în Trupul Său unit cu Logosul Tatălui a învins moar-

⁵⁸ Pr. Cornel Toma, „Teologia Euharistiei la Alexander Schmemmann”, în *AB*, anul IX (XLVIII), serie nouă, nr. 7-9, iulie-septembrie 1998, p. 16.

⁵⁹ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „Creația ca dar și Tainele Bisericii”, în *O* XXVIII, 1976, nr. 1, p. 23.

⁶⁰ Idem, „Legătura între Euharistie și iubirea creștină”, în *ST* XVII, nr. 1-2, 1965, p. 31.

⁶¹ Idem, „Dumnezeiasca Euharistie în cele trei confesiuni”, în *O* V, nr. 1, 1953, p. 83.

Valoarea pastorală și duhovnicească a Sfintei Euharistii

tea pentru noi toți. „Aceasta înseamnă – zice Sfântul Maxim Mărturisitorul că cine a ajuns la unirea deplină cu Persoana lui Hristos sau cu adevărul în Euharistie, nu mai coboară la virtuțile care sunt numai pregătire spre această întâlnire, numai efort în vederea iubirii, și nu odihna adevărată în ea. Nici moartea, nici viața cu posibilitățile pe care le dă pentru virtuți nu-l mai despart de Hristos pe cel s-a întâlnit cu El, ci e în stare să primească și moartea pentru El, știind că rămânând cu El va trece prin moartea cu El, la învierea cu El”⁶².

Așadar, Euharistia – „Taina patimii Domnului și a mântuirii noastre”⁶³, este garanția plenitudinii ontologice a omului, care își are început în condițiile vieții actuale și va culmina cu învierea fiecăruia dintre noi pentru că pâinea pe care o frângem este leacul nemuririi și doctorie pentru a nu muri, ci a trăi veșnic în Iisus Hristos – după cum spune Sfântul Ignatie al Antiohiei⁶⁴.

Sfânta Euharistie se prezintă în adevărul său cel mai profund ca un reflex al unei lumi create în Hristos, Care o recapitulează în Sine integral, proiectând-o original și ontologic spre El, pentru unirea cu El, unire în care fiecare parte își păstrează identitatea distinctă pentru eternitate. În acest proces omul se desăvârșește și se sfințește printr-o tot mai intensă relație cu Dumnezeu, în Hristos, Care, „ca singura jertfă adusă, a condus la desăvârșire pe cei care se sfințesc (*Evr* 11, 15)⁶⁵. Dându-Se pe Sine în calitate de singur Trup viu și vivificator, centru al comunității, sudându-ne într-un singur trup, implicați în viața Lui și El implicându-Se în viața noastră, Hristos ne face să ne îmbrăcăm în „omul cel nou” care este El Însuși, în Biserica Sa, „plinirea Celui care plinește toate în toți” (*Ef* 1, 23). Viața reală este, din această pricină, o viață euharistică, viață care este restaurată prin Hristos⁶⁶, prin Care este desființată prăpastia de netrecut dintre om și Dumnezeu, între ei instaurându-se un dialog al iubirii care constituie fundamentul cel intim și mai profund al întregii existențe, sensul ei cel mai înalt. Lumea subzistă, în acest fel, prin Euharistie – anamneză a evenimentului istoric al Golgotei și manifestare sacramentală a acestuia⁶⁷ – în jertfa continuă, dar nesângeroasă adusă Tatălui, într-un etern prezent care instituie și dă valoare maximă oricărui moment istoric și lumii în general, atrasă tainic și copleșită de viața dumnezeiască. Prin Euharistie

⁶² Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 30, în *Filocalia*, vol. III, traducere de Pr. Dr. D. Stăniloae (reeditare), Editura Harisma, București, 1992, p. 114.

⁶³ Sf. Ciprian al Cartaginei, *Epistola LXIII*, 14, PL IV, 397 B.

⁶⁴ Sf. Ignatie Teoforul, *Către Efeseni*, XX, 2, în *Scrierile Părinților Apostolici*, p. 164.

⁶⁵ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „Jertfa lui Hristos și spiritualizarea noastră prin împărtășirea de ea în Sfânta Liturghie”, în *O XXXV*, 1983, nr. 1, p. 115.

⁶⁶ Pr. Cornel Toma, *art. cit.*, p. 33.

⁶⁷ Pr. Dr. Gheorghe Petraru, *art. cit.*, p. 640.

Drd. Stelian Gomboș

ajungem la „statura bărbatului desăvârșit” (*Ef* 4, 13)⁶⁸, a omului în care sălășluiește Hristos prin Duhul, prezență plenară a harului care decurge ontologic din natura umană a lui Hristos deplin pnevmatizată prin care toți cei care participă la iubirea Sa, împărtășindu-se de Trupul Său cel Sfânt, sunt la rândul lor înduhovniciți și hristificați⁶⁹, participând și dovedind o structură unitară a lumii, voită și rânduită de Dumnezeu, Care voiește „ca toți să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (*I Tim* 2, 4) – reieșind de aici caracterul soteriologic și pnevmatic al Euharistiei.

Omul este creat de Dumnezeu pentru a se bucura de viața comuniunii cu El, părăsind sinele său egoist și îngust, deschizându-se tot mai mult iubirii de Dumnezeu și de aproapele, care îl ridică la lumină și viață autentică. Împărtășirea de Hristos euharistic este expresia culminantă a acestei relații mântuitoare. În acest context, Sfântul Irineu afirmă că „potirul și pâinea când primesc Cuvântul lui Dumnezeu și devin Euharistie, adică Sângele și Trupul lui Hristos..., sunt membre ale Trupului Lui din carnea Lui și din oasele Lui”⁷⁰.

Împărtășirea cu Trupul lui Hristos cel mort și înviat, înălțat de-a dreapta Tatălui în slavă și deplin spiritualizat, face ca ființa noastră să devină tot mai receptivă față de adevărul dumnezeiesc, crescând în cunoașterea lui Dumnezeu, a rațiunilor lumii văzute tot mai mult în Duh, în iubire. Trupul și sângele înviate și îndumnezeite devin teme și putere ale îndumnezeirii noastre, hrană pentru viața de veci, anticipare a Învierii și a vieții plenar trăite în împărăția lui Dumnezeu (*Lc* 22, 18), unde comuniunea Dumnezeu – om va fi direct deplină (*I Co* 13, 12). Sfântul Irineu spune, referitor la acest aspect: „Cum pot să spună că trupul (carnea) va merge la corupție și nu are parte de viață atunci când el este nutrit cu Trupul și Sângele Domnului... Pentru noi, modul nostru de a vedea realitatea spirituală, euharistică, constă în faptul că, după cum pâinea care vine din pământ după ce a primit invocarea lui Dumnezeu nu mai este pâine obișnuită, ci Euharistie, constituită din două lucruri, unul pământesc și celălalt ceresc, tot așa trupurile noastre care participă la Euharistie nu mai sunt stricătioase, pentru că au speranța învierii”⁷¹.

Împărtășirea cu Hristos în Euharistie este mântuirea noastră. Este mântuirea noastră fiindcă este hrana noastră sfântă care ne înnoiește ființa prin sălășluirea în ea a Cuvântului vieții Cel Înviat, șezând de-a dreapta Tatălui întru slavă și oferindu-ni-Se cu fiecare săvârșire a Euharistiei, cu fiecare invitație pentru a mânca Trupul Său și pentru a bea Sângele Său (*Mt* 26, 26-28), și pe care Îl primim atunci

⁶⁸ Pr. Cornel Toma, *art. cit.*, p. 34.

⁶⁹ Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 250.

⁷⁰ Sf. Irineu, *op. cit.*, col. 881.

⁷¹ Pr. Dr. Gheorghe Petraru, *art. cit.*, p. 640; Cf. Sf. Irineu de Lyon, *Contre les heresies*, IV, 18, 5, în *Sources chrétiennes*, 100, Les Editions du Cerf, Paris, 1965, p. 611.

când ne împărtășim cu El, spre iertarea păcatelor, spre întărirea ființei noastre și spre viața de veci.

Astfel, pâinea și vinul aferosite, sfințite – Sfânta Împărtășanie – prefigurează noua creație care continuă să facă parte și care începe în această lume și cu această „lume veche”, transbordată în Împărăția lui Dumnezeu încă de aici și de acum; care pregustă din viața veacului ce va veni, din noua stare antropologică și cosmică copleșită și unificată în Hristos și deplin pnevmatizată⁷².

Îmbrățișând factorii esențiali ai existenței, Dumnezeu și om în dimensiunile eclesiologice și cosmologice, pentru ca Dumnezeu să fie totul în toate (*I Co* 15, 28), iar omul să devină deplin umanizat prin îndumnezeirea sa, Euharistia reprezintă „anticiparea sacramentală în ordinea istoriei, a identității radicale a lumii în ordinea Învierii. Euharistia face să apară pentru credința în semne ceea ce rămâne încă ascuns pentru experiența umană în istorie, ea actualizând simbolic și deci parțial și tainic conținutul ultim al învierii, adică faptul că lumea este făcută pentru a deveni ea însăși, în mod real, Trupul lui Hristos”⁷³.

Enunțând, în cele din urmă, câteva concluzii, vom afirma și sublinia că viața în Hristos o dobândim prin Sfintele Taine, care își au baza în Taina originară sau Taina Tainelor care este Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos; dar recunoaștem cu toții că cea mai plină de mister dintre toate Tainele este Dumnezeu – Omul, Iisus Hristos, și după El este Euharistia și Biserica. Prin Botez, Mirungere și Euharistie ne încorporează în Sine în Trupul Său tainic – Biserica, ne ridică la comuniunea cu Sine așezându-ne în intimitatea Sa, dăruindu-ne infinita și nemărginita Sa bogăție duhovnicească prin care putem să creștem neîncetat „până la măsura bărbatului desăvârșit, a vârstei deplinătății lui Hristos” (*Ef* 4, 13).

În fiecare Taină, Hristos ni Se dăruiește cu o lucrare a Sa, în Euharistie, însă, ni se dăruiește cu Însuși Trupul și Sângele Său, deplin penetrate de Duhul Lui și prin care ne spiritualizează și pe noi, având acordul voinței noastre libere. Euharistia este Taina care-L extinde pe Hristos în noi, sau prin care suntem noi asimilați la umanitatea Sa preamărită prin Înviere și Înălțare. Această extindere a lui Hristos în noi constituie Biserica – o comunitate de persoane unite între ele prin același Trup și Sânge al lui Hristos, pline de Duhul Sfânt. Biserica, care este astfel constituită ca o comunitate concretă, vizibilă, a oamenilor cu Dumnezeu prin Hristos în Duhul Sfânt, are la rândul ei puterea sacramentală de a-L extinde mai departe pe Hristos în alți oameni, prin organele alese și sfințite de Hristos Însuși în ea și pentru ea, prin Duhul Lui cel Sfânt, adăugând Trupului Său noi mădulare. De asemenea, puterea sacramentală, sfințită și sfințitoare a Bisericii izvorăște tot

⁷² Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Jertfa lui Hristos...*, p. 117.

⁷³ Pr. Prof. Dumitru Radu, *Caracterul eclesiologic...*, p. 291; cf. John Meyendorff, *Teologia Bizantină...*, p. 208.

Drd. Stelian Gomboș

prin puterea lui Hristos cel sălășluit în ea prin Duhul Sfânt. Euharistia și Biserica sunt două realități nedespărțite, într-o continuă și indisolubilă legătură, una implicând-o pe cealaltă, una fiind condiție a celeilalte, iar în amândouă este prezent Același Hristos prin Trupul Lui, deplin pnevmatizat, atrăgând toate mădularele și membrele Sale spre înălțimea la care se află El.

Așadar, importanța și semnificația Euharistiei sunt fundamentale și maxime pentru viața omului, pentru viața lumii, căci ea este unirea cea mai înaltă care se poate realiza între om și Domnul nostru Iisus Hristos, cu Dumnezeu, în Împărăția Sa. Dumnezeuiasca Împărtășanie din cadrul Sfintei Liturghii, care se săvârșește în Biserică pentru credincioși, ne unește cu Hristos și pe noi unii cu alții, deoarece toți credem în Unicul Hristos – Care este ieri, azi și în veci Același și prin Care ne împărtășim cu aceleași Sfinte Taine. Ea este Taină a Bisericii și a unității Bisericii fiindcă în ea se pecetluiește unitatea de credință încununând Liturghia Cuvântului. Ea susține creșterea permanentă a creștinilor în Hristos, în Trupul Său tainic – Biserica –, în comuniunea iubirii cu Hristos și între ei, Euharistia fiind prin aceasta un sacrament al împăcării⁷⁴, al iubirii și a unității profunde a oamenilor în Hristos, a mântuirii în El și prin El, așa după cum am mai spus în acest studiu. Unitatea creștină trebuie să se răsfrângă asupra lumii întregi, pentru ca să se pregătească în acest chip unitatea eshatologică pe care Sfânta Împărtășanie o prefigurează, Împărăția lui Dumnezeu cea veșnică pe care o pregustăm încă din viața această terestră și care nu este o comuniune umană, ci o unitate în Dumnezeu, în plenitudinea adevărului și în bucuria Împărăției⁷⁵ – această concepție ar trebui să asigure ecumenicitatea sau gândirea și mișcarea ecumenică ale Bisericii celei una, după cum și Hristos – Adevăratul Dumnezeu – doar Unul este!...

Încheiem cu constatarea că Euharistia actualizează, într-un dinamism convergent, spre plenitudinea existenței, marile potențialități umane care semnifică și simbolizează ceea ce trebuie să devină lumea, adică o dăruire și un imn de laudă adus, neîncetat, Creatorului; o comuniune universală în Trupul lui Hristos, o împărțire a dreptății, a iubirii și a păcii în Duhul Sfânt, pentru unitatea și mântuirea tuturor în Hristos Domnul și prin Hristos, ajungând, astfel, la desăvârșirea noastră cu ajutorul Sfintei Euharistii căreia îi descoperim, în acest fel, valoarea ei duhovnicească de neprețuit.

Studiul de față dorește să evidențieze și să mai sublinieze, încă o dată, importanța Sfintei Împărtășanii în viața credinciosului fără de care el nu poate accede la desăvârșirea și la mântuirea sa personală, din punct de vedere spiritual.

De asemenea, acest material subliniază valoarea sacramentală a jertfe ne-sângeroase care este Sfânta Euharistie, jertfă adusă de către Domnul nostru Iisus

⁷⁴ Pr. Dr. Gheorghe Petraru, *art. cit.*, p. 642.

⁷⁵ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Legătura între Euharistie și iubirea creștină...*, p. 33.

Hristos – Care Se și aduce El Însuși pentru noi și pentru a noastră mântuire, reactualizând, astfel, jertfa de pe Golgota, dar într-un chip duhovnicesc, în Biserică și prin Biserică, pe care noi o alcătuim și noi trebuie să o slujim de fapt, și care este condusă de către Iisus Hristos – Întemeietorul ei.

Materialul de față scoate în evidență legătura indisolubilă și reciprocă care există între Sfânta Euharistie și Biserică, între Taina Împărtășaniei și celelalte Taine ale Bisericii – ca izvor al harului divin sfințitor asupra oamenilor și, totodată, reliefează rolul Sfintei Euharistii care asigură Comunitatea între Dumnezeu-Omul, Iisus Hristos, și om și, nu în ultimul rând, între oamenii care sunt membrii Bisericii și care, deci, alcătuiesc trupul ei al cărei cap este Însuși Hristos.

Acest studiu se întemeiază pe diferite citate scripturistice și patristice care vin să întărească cele enunțate în el și care fac parte din tezaurul spiritual al Bisericii, așa cum Biserica adăpostește și sporește de la Hristos – prin slujitorii ei consacrați care sunt preoții – Tezaurul cel neprețuit din punct de vedere duhovnicesc, Sfânta și Dumnezeiasca Euharistie, care prin Epicleza din cadrul Sfintei Liturghii se face Trup și Sânge de viață dătătoare pentru a ne duce pe noi spre viața cea veșnică, în Împărăția cea cerească.

Abstract: This paper emphasizes the importance of the Holy Eucharist to believers' lives; without it, they do not have access to their own spiritual accomplishment and redemption. Moreover, the Holy Eucharist is an unbloody sacrifice brought by our Lord Jesus Christ who spiritually reiterates His sacrifice on Golgotha within and through the Church. There is a strong, mutual bond between the Holy Eucharist and the Church, between the Eucharistic Mystery and the other Mysteries of the Church. The Holy Eucharist ensures the Communion between the God-Man Jesus Christ and man, and among the members of the Church, who compose the body of the Church, whose Head is Christ Himself.